

2/2001

2/2001

NIZOZEMSKÉ

LISTY

O B Č A S N Í K

Č E C H Ů

A

S L O V Á K Ů

V

H O L A N D S K U

V TOMTO ČÍSLE:

H.BAMBASOVÁ
E.DAVIDOVÁ j.h.
L.v.DIJK
R.ERBEN
E.HOROVÁ
J.KANTŮREK
A.KARPIŠOVÁ
M.J.KLÁG
L.MALINSKÝ
J.MICHAL
K.NEVEU
V.POKORNÁ
K.A.POKORNÝ
K.POSPÍŠIL
SERVÁC
H.SCHENKOVÁ
K.STRAATSBURG
V.ŠADRAK II.

ROČNÍK OSMÝ

ČÍSLO 2

2001

NIZOZEMSKÉ LISTY

Vydává Spolek Čechů a Slováků v Holandsku,
Rijnstraat 27, 1823 EA ALKMAAR

PŘEDPLATNÉ f 40.- nebo EU 20.- zasílejte laskavě na adresu:
STICHTING TSJECHEN EN SLOWAKEN IN NEDERLAND,
C. Fabritiuspark 23, 1701 VP HEERHUGOWAARD,
Bankovní spojení: POSTBANK 606 53 37

(s označením **Předplatné a rok**, za který platíte)

REDAKČNÍ RADA: Líba van Dijk (vedoucí), Jaroslav Kantůrek, Ladislav Malinský

Externí členové: Eva Horová (Praha), Hana Schenková (Delft)

Pokladní: Monika Kaandorp - Váňová

Redakce nezodpovídá ani za obsah, ani za gramatickou správnost podepsaných článků, zaslané příspěvky nevrací a vyhrazuje si právo tyto případně redakčně zkrátit, event. upravit. Otištěné články nemusí být vždy shodné s názory redakce.

**Adresa pro DOPISY, LUŠTÍRNU, INZERCÍ a AUTORSKÉ
PŘÍSPĚVKY: N.L., Sirtemastr. 287, 2513 XL DEN HAAG**
Toto číslo vychází před létem 2001

OBSAH:

- 03 Úvodník
- 04 Na shledanou - H.Bambasová
- 05 Hledání - E.Horová
- 07 Masaryk, ale ani Tomáš ani Jan - L.Malinský
- 09 Malá úvaha o přátelství - V.Pokorná
- 10 Milan Rastislav Štefánik - A.Karpišová
- 11 Cokoládové vrchy - K.Straatsburg
- 12 Realizace mezinárodních osvojení v ČR - K.Pospíšil
- 13 POP - M.J.Klág
- 15 Případ Talich - M.Kocourek
- 18 Jak se vede pes - R.Erben
- 22 Čeští letci pochovaní v Nizozemí - J.Michal
- 24 Víšegrad 4 - L.v.Dijk
- 25 České centrum informuje - J.Kantůrek
- 27 Česty Romů - J.Kantůrek
- 28 Čtenářům N.L. - E.Davidová j.h.
- 29 Malé zamyšlení - L.v.Dijk
- 30 Z redakční kuchyně - L.M.
- 31 Zajímavosti z kultury - Kolektiv ČC
- 34 Stane se ..., stalo se ... - Různí autoři
- 35 Jen ruchem žijem - K.A.Pokorný
- 37 Deset století architektury - H.Schenková
- 42 Víte že ... ? - L.M.
- 44 Divadelní čtvrtletka - K.Neveu
- 46 České umění v Delftu - H.Schenková
- 48 Lušτίrna s křížovkou - L.M.
- 49 Dětský koutek - V.Šadrak II.
- 50 Návod jak loupit - Servác
- 51 Zadní strana: Dřevo, sádra a pachy - L.Malinský

Příští číslo vyjde k podzimu 2001
Redakční uzávěrka 15.srpna téhož roku

Ú V O D

Už před léty jsme se zabývali otázkou, jakou náplň bude Spolek mít. Jelikož se tenkrát přesouvaly a posouvaly funkce ve Spolku a náplň činnosti nebyla jasná, bylo dohodnuto, že Spolek na určitou dobu uspíme. Stále se hledal smysl činnosti Spolku. A ten smysl nebyl nikdy přítomen ve chvíli, kdy se mělo rozhodnout o pokračování nebo skončení. Muselo se rozhodnout. Rozhodnout o něčem v co se ne úplně věřilo, což je velice těžké zvláště, když si mnoho lidí myslí, že je čas na to, aby se skončilo. Jsem ráda, že jsem se nikdy nenechala zviklat a že jsem dokázala táhnout alespoň tu myšlenku, že existuje něco co je pro nás krajany důležité a že se jednou najde smysl naší práce. Protože pak by ani nebyly naše hezké Nizozemské Listy.

S Listy to jde dobře, to všichni vidíte a vážíte si toho. A teď je na řadě Spolek, který existuje již od roku 1989, udělal mnoho i když to není tak viditelné jako Listy a stále ještě se snažíme mnoho udělat a mnoho znamenat pro krajany, ale i pro naši rodnou vlast.

Jsem ráda, že se díky Spolku začalo s navazováním družebních měst. Letos slaví Brno-Utrecht desáté výročí. A od té doby se našlo ještě 69 jiných obcí, které navázaly družbu. Jsem ráda, že se v oblasti péče o starší navazuje samostatná družba s domovy důchodců, pěvecké sbory, sportovní kluby, otázka Romů, apod. to všechno je přímý i nepřímý vliv Spolku Čechů a Slováků v Nizozemí.

Začátkem června budeme mít možnost se sejít na dni Nizozemských Listů a v září se bude konat Informační den pro naše holandské přátele.

S příchodem demokracie se občané naší rodné vlasti setkávají s mnoha problémy, které k demokracii patří, ale které se neshodují s myšlením lidí, kteří léta žili v jiném systému a těžko si na některé novinky zvykají. Chtěla bych, abychom jako Spolek úzce spolupracovali s nizozemskými organizacemi, které se pokoušejí naší rodné vlasti usnadnit vstup do Evropy. Nápadů by bylo mnoho, ale členů výboru Spolku ubývá. Výbor se v současné době skládá z předsedkyně, tajemnice a pokladní. Díky nedostatku jiných členů výboru neschůzujeme a nerozhodujeme o činnosti tak, jak by se mělo. Jde vlastně o sólové akce, které si občas telefonicky předáváme. A teď nám chce i paní tajemnice odejít.

Vyzývám proto Vás, čtenáře, krajany, abyste se zamysleli nad doplněním výboru, abychom mohli zase normálně fungovat. Nehodlám zase uspat nebo zrušit činnost Spolku, budu v tom pokračovat, ale je to samozřejmě proti předpisům mít tak malý výbor jako máme.

Ráda od Vás uslyším Váš názor a hlavně ráda přijmu kandidáty do výboru našeho Spolku.

Líba van Dijk

NA SHLEDANOU HELENA BAMBASOVÁ

Chodím po domě, jenž se stal na čtyři roky tady v Haagu mým dočasným domovem, a snažím se zbavovat se věcí, které se nějak během uplynulých čtyř let v téhle rozlehlé domácnosti nahromadily a nemají šanci získat umístěnku v mém o hodně menším pražském bytě. Jde to špatně, všechno je tak či onak svázáno se čtyřmi lety mého nizozemského života. Tenhle obrázek jsem dostala na jedné z výstav, které jsem zahajovala, támhleta soška připomíná partnerství holandského a českého města. Sedím se soškou v ruce a promítám film vzpomínek na srdečné setkání s příjemnými lidmi, vyprávěli mi o nových přátelstvích, která díky spolupráci měst našli, o tom, co společnými silami už dokázali a k čemu dalšímu se chystají. No ne, tu sošku nevyhodím. A také se mi poněkud rozrostla knihovna, některé knihy jsem nakoupila, jiné dostala, rozhodně však všechny potřebuji.

“Miluji věci, mlčenlivé soudruhy”, citovala občas moje hodná a moudrá maminka Jiřího Wolkra v odpověď na mé mladicky nerozvážené posměšky, že si příliš zanáší životní prostor předměty, a že je to všechno sentimentální balast. Tak a teď to mám. Proč aspoň nemám půdu, když mám tak bohatý život - a nebo naopak.

Naštěstí mám svou virtuální půdu, kam mnohé zážitky, vzpomínky a zkušenosti ukládám. Ač podle fyzikálních pravidel i vzpomínky, zdá se, mají rozměr - jsou přece různě dlouhé či rozdílně silné, a každá zkušenost má jinou váhu, nějak se vejdou. A tak v tom relativně malém prostoru nad krkem a za obličejem je to celé bohatství naskládáno a nepřekáží, nýbrž hřeje a těší. Je totiž příjemnou zvláštností tohoto deponitáře, že i ty kusy inventáře, které původně, když byly nové, byly všelijak špičaté, třeba i mírně znepokojivé, se s postupujícím časem zaoblí a stanou se laskavými. A zároveň ty sladké časem nehořknou.

Aby to nevypadalo, že mě tu snad potkávaly hlavně nepříjemnosti a traumata, musím hned napsat, že právě a zcela naopak, ale na jeden drobný zážitek, který se přihodil bezprostředně po mém příjezdu do Nizozemska si přece vzpomínám. Byla jsem pozvána na nějaký poměrně noblesní oběd, všude okolo řada na první pohled významných lidí. Prostě dobrá společnost. I oslovila mě jedna z dam a zapředla hovor o svém oři. “Víte, podívala jsem se mu do očí, byly tak hluboké, a to ušlechtilé držení těla, věděla jsem okamžitě, že k sobě patříme, a tak jsem řekla svému choti - Franku (nebo Haroldu, jméno ctěného manžela si už nepamatuji, ostatně ani té dámy), to zvíře prostě musím mít.” Frank nebo Harold koně pochopitelně hned koupil a dáma spěla k pointě našeho rozhovoru: “Jezdíte samozřejmě na koni, že?” “Nejezdím, ale manžel mi nedávno koupil kolo, zamilovala jsem se do toho stroje na první pohled”, odvětila jsem a chvilku si připadala celkem vtipně. To ale brzy přešlo, dáma mou společnost rychle oželela a zanechala mě chmurným úvahám, že jestli tedy takhle vypadá život diplomata, tak někdo spletl osoby a obsazení. Nejspíš já.

Dnes mohu snad zodpovědně říci, že tomu tak není, v diplomatické praxi, kterou jsem měla tu čest zde čtyři roky provozovat, potká člověk asi tak stejný počet prázdných a vydutých nádob jako při výkonu jiných profesí, má však unikátní příležitost setkat se s řadou lidí vzdělaných a moudrých, které by jinak sotva potkal, a nebo jistě ne všechny najednou. A tak jsem poznala mnoho zajímavých kolegů z různých koutů světa, sympatických Holanďanů nejrůznějších profesí a Vás, milé krajany s nejrůznějšími názory a osudy. Jsem vděčná za tato setkání a vážím si jich. A vzpomínky na ně - ty všechny jedou se mnou do Prahy.

H L E D Á N Í

EVA HOROVÁ

Do uzávěrky tohoto listu zbývá ještě více než čtrnáct dní, máj vypukne až za pár dní. Okolnosti mne ale nutí sednout a psát toto jarní povídání již nyní. Tak sedím a přemýšlím, co se za těch uplynulých pár měsíců – od Velké Televizní Krize – stalo pozoruhodného, co by stálo za řeč a za článek. Jaksi nemohu dojít k ničemu. Jakoby se mizerné počasí, zima, déšť a obecně šedivo podepsalo i na veřejném životě v této zemi. I epidemie typu slintavky a kulhavky, které se staraly o vzrůšo ve velké části Evropy, zatím (zaplat'pánbůh) Česko míjí. Možná dokonce trochu prospěly – nedávno proběhla novinami zpráva o vývozu relativně velkého množství českého hovězího kamsi, ale to kamsi se právě tají (tedy ministr zemědělství to tají). Část veřejnosti se domnívá, že by měla právo vědět, kam a kdo to maso vyváží, protože export je samozřejmě dotovaný z peněz daňových poplatníků. Pátrá ovšem marně, vše je skryto pod rouškou „státního tajemství“. Připadá mi to docela legrační, kdyby to nebylo vlastně smutné.

V takové jakési šedivé mlze se rozplynula dokonce i nedávná demise ministra financí Mertlíka, který už měl plné zuby věčných rozporů s ministrem Grégrem (ekonomika) a hodil flintu do žita. Osobně si myslím, že je to velká škoda. Považovala jsem ho, vedle Kužvarta, ministra životního prostředí, za jediného aspoň trochu schopného člověka v této vládě. Nevím, jak dlouho tento poslední ještě vydrží. Temelín stále nejede, jedna porucha stíhá druhou, stále se něco odkládá, ale komise expertů (zvaná mezinárodní, ale de facto složená z Čechů) vyprodukovala v rekordním čase Zprávu o vlivu na životním prostředí, která je samozřejmě pro Temelín pozitivní. Protivní Rakušané ale zase nejsou spokojeni, prý tam chybí nulová varianta a kdesi cosi. My ale stojíme za naší elektrárnou, i když evidentně si zatím mastí kapsu hlavně americká firma Westinghouse. Před několika dny se proflákl transport jaderného paliva pro Temelín, a hádejte, kdo jej dodává? No přece Westinghouse. Vlákem se to veze, přes celé Polsko a Česko, a není to první ani poslední dodávka. Utajený transport, ovšem. Naprosto bezpečný. Hlavně nevířit klidné vody. Kdo nic neví, tomu nic nevadí.

Politici evidentně sbírají síly do předvolebního boje, i když do voleb je ještě déle než rok. Velmi se obávám, že se opět bude odehrávat po česku, tj. přes mrtvolky, osobními invektivami atd. Programy jednotlivých stran jsou stále velmi mlhavé, tak zvané „ideové“ stranické sjezdy a konference se zabývají převážně vnitřními osobními tahanicemi o posty. ODS oslavila deset let své existence, Klaus se bušil do prsou. Lidovci se hádají mezi sebou, Unie svobody skomírá na nedostatek jasných myšlenek a sociální demokraté se šikují za novým lídrem, Vladimírem Špidlou, který slibuje spravedlivý sociální stát. Komunisti jsou zticha a smějí se do hrsti, už by měli víc než 14 procent hlasů.

Jeden z velmi řídkých jakž takž čtivých politických komentářů v jedněch novinách se zabýval myšlenkou, zda nynější neslaná nemastná politika a poněkud vágní pocit nespokojenosti se stavem věcí veřejných, který převládá u většiny trochu přemýšlivějších lidí, není způsoben tím, že nikdo z nynějších vůdců není schopen jasně říct, kam tato země má či chce směřovat. Že chybí ideály, za které by bylo možno se brát a bojovat.

Proč ještě nikoho nenapadlo, že přece není třeba mít velké Ideály, že by úplně stačilo, kdybychom si řekli co potřebujeme k normálnímu životu: jistotu, že mě nikdo nepřepadne na ulici, střechu nad hlavou, oblečení proti chladu, dostatek zdravých potravin, čistý vzduch na dýchání a vodu na pití, školy pro děti a doktory pro nemocné, zabezpečení na stáří, hezkou

zdravou krajinu na koukání a procházky a něco té kultury pro potěšení ducha. A že na tohle všechno má nárok úplně každý. A pak je otázkou názoru, jak k tomu dojít a od toho je politika. Očekávám od politiků, že mi předloží své plány, jak by to a ono chtěli realizovat a z čeho se to zaplatí a já si zvolím tu stranu, jejíž plány mi budou nejbližší. Vůbec mne přitom nezajímá, zda si ta politická strana říká levicová, pravicová, konzervativní či jinak. Konec konců, tyto pojmy z minulého (nebo dokonce předminulého!) století již ztratily své oprávnění. Tak třeba *konzervativní* strana nyní, v Česku: co konzervuje? Normalizaci? Socialismus? Rakousko-Uhersko? A že si strany samy sobě dávají nálepkou *demokratické*, je opět takový nesmysl. Pokud si každá skupina občanů může založit stranu jakou chce a získá dostatečnou podporu, aby mohla jít do voleb, a pokud jsou startovací podmínky pro všechny politické strany v zemi rovné, hovoříme o demokracii. Jedna jediná strana, bez konkurence ostatních a bez spoluúčasti nepolitických, neziskových organizací na veřejném životě, by nemohla být „demokratická“, i když by si tak sama říkala. Jo, za „demokratickou“ považuji takovou stranu, která *uvnitř sama sebe* demokratická je. Tj., vedení strany se řídí pokyny a přáními většiny svého členstva, nezapomínajíc přitom na podložené argumenty vnitrostraničné opozice. A to je něco, co si myslím, že v této zemi velmi chybí. Možná proto má lid obecný politiky a politiků plné zuby.

Takže hledáme, hledáme. A nikdo nám nepomůže. Budeme to muset udělat sami, doufám jen, že to bude rychle.

Abych nekončila takovou pesimistickou notou: V Praze je několik hezkých výstav, dvě obrovské stojí za zmínku: Deset století architektury probíhá až někdy do září či října v několika zajímavých prostorách na Hradě. Vstupenka stojí 240 Kč (100 pro důchodce), ale platí 2 měsíce, protože prohlídka všeho se nedá stihnout za jeden den. Teď někdy se bude otevírat druhá podobná monstrakce – Český barok.

Z toho prvního jsme viděli kousek, hezké je, že se přitom člověk dostane do prostor, kam je jinak normálnímu smrtelníkovi vstup zakázán. Doporučuje se tedy.

Přeji všem hezké jaro, omlouvám se za nesouvislé a poněkud pochmurné povídání. Připíšme to počasí, ano? Příští bude sluníčkové.

Slunečný dovětek: psáno zčásti v letadle z Amsterdamu do Prahy, zčásti v Praze. Je 17. května.

Vracím se v myšlenkách k teorii zvané „memetika“. *Mem* je jakýsi balíček, obsahující ideu, myšlenku. Memetika tvrdí, že tyto memy mají schopnost vlastní replikace. K tomu používají jednoduchou strategii: když jedinec „mem“ „spolkne“, pocítí uspokojení, radost. Příklad: křesťan uvěří v Boha, moslim v Allaha, komunista ve spravedlivou společnost, kde je každému dáno podle jeho potřeb atd. Mám totiž dojem, že se v současné době světem šíří *mem hledání*, protože evidentně hledají i Holanďané. Sociální demokraté hledají svou ztracenou socialistickou tvář, otcové měst hledají ztracené slušné chování svých občanů. Zpět v Praze jsem slyšela hovořit pana Tigrida na téma hledání s inteligentní mladou dívkou. Pana Tigrida si velmi vážím, mám ale trochu starost o to, že jeho (a už asi i moje) generace je ve srovnání s nastupující mladou generací příliš skeptická a poněkud cynická. Pan Tigrid došel k názoru, že ono to s touto zemí nakonec vždycky dopadne celkem dobře, více méně proto, protože máme zkrátka v historických okamžicích štěstí. Zkrátka jaksi proklouzáváme dějinami bez větších karambolů. Z mého hlediska mu dávám za pravdu, ale zároveň mi to připadá vlastně také trochu smutné.

Zato ale jsme MISTŘI! A kdo neskáče, není Čech. Jistě víte, o čem mluvím. Samozřejmě o vítězství našich zlatých hochů ve světovém mistrovství v ledním hokeji v Hannoveru. To bylo radosti v chudé chaloupce! A hned je život zase krásný. Našli jsme se, věříme si. Na chvíli. A potom začneme zase hledat. Co vlastně? Normální život?

MASARYK, ALE ANI TOMÁŠ ANI JAN LADISLAV MALINSKÝ

Vedle slavného otce Tomáše Garrigue a mladšího bratra Jana je o Herbertu G. Masarykovi známo celkem málo. Domnívám se, že celkem neprávem. Nejdříve několik rodinných údajů, pro osvěžení paměti. TGM měl celkem čtyři děti, nejstarší Alici, syny Herberta a Jana a nejmladší Olgu. Herbert se narodil 1. května 1880 ve Vídni, ale ještě v útlém dětství se rodiče přestěhovali do Prahy, která zůstala jejich domovem, až na několik, více méně nedobrovolných přerušení.

Do školy chodil Herbert v Praze, nižší střední navštěvoval na malostranském gymnáziu. Od dětství rád kreslil, ale celkem tajně a nikomu své první pokusy neukazoval. U ostatních členů rodiny se intelektuálně vyvíjelo téměř výhradně směrem k literatuře, pouze u Herberta se hlásilo o svůj díl též umění výtvarné, a to tak silně, že si vymohl v roce 1896 svolení k zápisu na tehdejší (střední) UMPRUM. Nepobyl tam však dlouho a po prvním roce začal přípravku (St. Sucharda) na Akademii výtvarných umění (J.V.Myslбек), a v letech 1898-1900 se učil ve zvláštní škole Vojtěcha Hynaise. Ani na AVU nezůstal dlouho a již druhým rokem odchází do Florencie, aby tam navštěvoval místní Akademii. V té době už byla jeho dráha malířská rozhodnuta, na čemž se jistě nemálo podílil i skutečnost, že mezi přáteli rodiny byli tehdejší nejznámější výtvarní umělci (H. Schweiger, Ofas Nejedlý, M. Aleš, později A. Slavíček aj.)

Ještě než se věnujeme více Herbertovu malířství stojí snad za zmínku, že celá rodina Masaryků měla velmi blízko k hudbě. Matka Charlotte byla školenou pianistkou, což zdědili syn Jan a obě dcery. TGM a i syn Jan ovládali housle, a Janovým přáním bylo vždy stát se dirigentem. Jak víme, osud rozhodl jinak.

Herbert čsto cestoval, jeho zahraniční návštěvy ho zavedly i do dnešního Beneluxu, v Antverpách se dokonce opět přihlásil na univerzitu. Prázdninové cesty ho zavedly do malířského ráje Orlických hor a Kameničky k rodině Antonína Slavíčka, přítele jeho otce.

Malíře Herberta Masaryka je těžké zařadit do některého ze směrů té doby, které se rychle střídaly ve snaze ovládnout umělecký svět. V jeho oblíbených portretech, převážně členů rodiny, je vidět dokonalé zvládnutí techniky, ale opět specifickou techniku mu nelze přisoudit. Je dokonalý v olejomalbě, ale i v kresbě, obě techniky často kombinuje, od Hanuše Schweigra se učí nesnadnou techniku akvarelu, aby si nakonec vypracoval přecejenu techniku vlastní, a má obdivuhodný smysl pro jemné barvy. Je ovlivňován okolím (opět Schweigr, dále mj. i Munch), navštěvuje galerie a muzea a podléhá vlivu jím obdivovaného Antonína Slavíčka, po jehož smrti (1910) se stává učitelem jeho syna Jana. Ale i mladší se hlásí k jeho vlivu, z nejznámějších i Josef Šíma, jeden z mála českých malířů, kteří dobyli svět.

Za půl roku po smrti Antonína Slavíčka se Herbert žení s ovdovělou jeho chotí s třemi dětmi. Pochopitelně tento sňatek vyvolal rozruch ve společensky angažovaných rodinách a nesouhlas TGM s tímto sňatkem byl znám. Jisté je, že Herbert byl vzorným otcem tří jejích dětí, k nimž pak přibyla ještě dvojčata Anna a Herbert (Herbert po roce umírá). Poslední dítě z tohoto nového manželství, dcera Herberta, se narodila až po otcově smrti.

Herbert Masaryk byl členem SVU Mánes od roku 1904, roku 1908 poprvé vystavoval na členské výstavě. V Mánesu (tehdy ještě ve Vodičkově ulici) má roku 1925 i svou první samostatnou výstavu 223 prací. O deset let později (březen 1935) je sebráno 71 prací na

Autoportrét/1912

klavíru/1910

Herbert P. Masaryk

vzpomínkové výstavě v Alšově síni pražské Umělecké Besedy. Herbert Masaryk se účastnil téměř pravidelně členských výstav Mánesa až do své smrti (1915). Naposled bylo jeho dílo připomenuto roku 1937 při jubilejních oslavách padesátiletého trvání Spolku. Pak jeho jméno zmizelo téměř úplně z umělecké scény díky temným rokům válečným a ještě temnějším letům pounorovým. Objevovalo se pouze na některých bezvýznamných souborných výstavách. Poslední samostatná výstava jeho díla se datuje (pokud se pamatují) až koncem roku 1993, kdy bylo vystaveno přes 120 prací v pražské síni ÚLUV.

Zdánlivě velké číslo exponátů na zmíněné výstavě je ovšem pouze zlomkem celkové tvorby, která byla zasažena několika nepříznivými okolnostmi. Předně jeho předčasným odchodem v nedožitých pětatřiceti letech (1915), kdy umírá na tyfus, jímž se nakazil od haličských uprchlíků při pobytu v Borové. Jestliže se dnes odhaduje počet zachovaných obrazů na 150, pak se jich muselo přes 100 ztratit, což je snadno vysvětlitelné, neb hlavní majitelkou byla starší sestra Alice, která vlivem politických událostí poprvé opustila Prahu v roce 1938 (Amerika), a podruhé musela svůj byt opustit roku 1949. Tyto dvě velké ztráty s neznámým osudem za známých okolností a příčin byly hlavní příčinou, že doba nemohla Herbertovo díle jako celek posoudit, což si v jistých obdobích, tj. po roce 1938 a po roce 1949 politická situace ani nepřála.

Přes obrazovou dokumentaci fotografa Josefa Sudka je dílo Herberta Masaryka zřídka reprodukováno, světlou výjimku tvoří štíhlý katalog výstavy ÚLUV z roku 1993 (text Petr Wittlich a Eva Kosáková).

MALÁ ÚVAHA O KOMUNIKACI A PŘÁTELSTVÍ

VĚRA POKORNÁ

Všimili jste si už, jak všechny moderní komunikační prostředky jako telefon, fax, mobilní telefon s možností posílání zpráviček SMS a také jedna z nejmodernějších a nejrychlejších možností, e-mail selhávají, jestliže nám chybí to nejdůležitější : čas? Totiž tak tomu eufemisticky říkáme, ve skutečnosti nám chybí prostě dobrá vůle.

Říkáme vždy, že jsme neměli čas, měli jsme přece tolik důležitých, neodkladných jiných záležitostí. Neodpověděli jsme na dopis, nemohli jsme napsat dokonce ani lísteček, zatelefonovat, ani říci pár slov na záznamník, nemohli jsme vyklepat krátkou SMS zprávu na našem mobilním telefonu. A přidat podle nálady třeba malý smějící se obličejík. ☺

Chceme-li opravdu s někým komunikovat, máme přece vždycky čas. Těch deset, či ještě méně minut, které by nás tento hovor či e-mail stál, tvoří v poměru ke 24 hodinám celého dne, toho dne, kdy jsme „absolutně neměli čas“ jen nepatrný, směšný zlomeček.

Malé dárky udržují velká přátelství. Malým dárkem může být někdy i trocha našeho tak vzácného času. Musíme se snažit ušetřit čas, říkávame. Ale co s tím ušetřeným časem pak uděláme? Schováme si ho v krabicích na půdě, abychom jej snesli dolů, až se nám ho bude nedostávat? Abychom k svému údivu zjistili, že se nám tento uschovaný čas rozpadl pod rukama jako hedvábí starého vějíře?

S lety ubývají naši přátelé docela přirozenou cestou a mnoho z nich odchází tam, kde je už nikdy žádný z moderních komunikačních prostředků nezastihne. V poslední době jsme s nimi nemluvili, nenapsali jsme jim ani řádek, neměli jsme přece absolutně čas. Ale možná, že máme několik krabic ušetřeného času, ušetřeného právě na tom příteli, jehož adresu už můžeme jenom škrtnout ze svého adresáře. Nezeptali jsme se ho včas, jak se mu daří, nevyslechli ho, nepotěšili, neměli jsme přece čas, měli jsme sami tolik starostí a tolik jiných důležitých úkolů.

Vzpomínám na citát z Miguela de Cervantes, který mi napsala do dnes již dávno kamsi zmizelého památníku moje maminka : Na velikých hodinách času je napsáno jediné slovo : Teď. Ulicí Potom dojdeš do domu Nikdy.

Pohlížíme-li na věc ze stanoviska času, lze také snadno zjistit, kdo je náš skutečný přítel. Jestliže si na někoho vzpomene až potom, co jsme udělali všechno to nesmírné neodkladné a důležité, co jsme si naplánovali a podle našeho mínění bezpodmínečně udělat museli, pak bychom tento svůj vztah k němu neměli označovat jako přátelství.

Jestliže nepotřebujeme ve chvílích radosti i smutku, obav i nadějí sdílet tyto své pocity s přáteli, nepotřebujeme je vůbec. Nejsou vlastně našimi přáteli. A bylo by velice čestné jim tuto skutečnost sdělit. Aby zbytečně nečekali.

Domnívat se, že na to přijdou sami, až pocítí naši lhostejnost a nezáměr je velmi zbabělé. ☹

Když jsem byl mladý a bylo mi lehké pod jabloní
u popěvujícího domu, šťastný, že tráva je zelená
a noc nad roklí plná hvězd,
čas nechal mne povykovat a lézt
zlatého v radosti oči svých,
já mezi trakaři ctěn byl princem jablečných měst
a pod oním časem svázel jsem stromy a listy vznešeně
s chudobkami a s ječmenem
po řekách spadaného světla.

Ten čas, o kterém hovoří básník Dylan Thomas uplyne rychle. Řeka spadaného světla zmizí a čas vás nenechá do nekonečna povykovat a lézt v radosti oči svých. Jak je to s vámi a vašimi přáteli? Dáváte jim občas vědět, že o nich víte a že si ceníte toho, že jsou? Máte na ně čas? Občas? Včas?

MILAN RASTISLAV ŠTEFÁNIK ANTÓNIA KARPIŠOVÁ

V dňoch 6. - 23. marca 2001 bola v Informačnom centre Ministerstva obrany v Haagu (Kalvermarkt 38) výstava pod názvom "M. R. Štefánik: štátnik, vojak, astronóm, jedna z najväčších osobností slovenských dejín". Výstavu otvoril admirál Luuk Kroon, náčelník generálneho štábu holandských ozbrojených síl. Ďalej predniesol prejav pán Ján Kuderjavý, veľvyslanec Slovenskej republiky. Prítomní boli aj zástupcovia diplomatického zboru.

Milan Rastislav Štefánik, syn protestantského farára sa narodil 21. júla 1880 v Košariskách (západné Slovensko). Po ukončení strednej školy odišiel do Prahy študovať na Technickú univerzitu; počas štúdia ale prestúpil na Karlovu univerzitu, kde sa venoval astronómii a matematike. Štúdium dokončil 12. októbra 1904 ako doktor filozofie. Počas pobytu v Prahe bol Štefánik v kontakte o. i. s Tomášom G. Masarykom, pod vplyvom ktorého sa u neho rodil silný záujem o koncept založenia spoločného štátu Čechov a Slovákov.

V období pred vypuknutím prvej sv. vojny si Štefánik prehľbuje svoje štúdium astronómie v Paríži. Vykonáva rôzne hviezdárske projekty po celom svete. Ako člen Astronomického inštitútu v Paríži vedie expedíciu do Turkistanu, na Tahiti, do Brazílie. Vynachádza tiež niekoľko nových astronomických aparátov. Za mimoriadne zásluhy na poli astronómie je vyznamenaný cenou Francúzskej vedeckej akadémie a dostáva aj francúzske občianstvo. Hviezdárska spoločnosť v Heidelbergu ho tiež prijíma za člena.

V roku 1914, po vypuknutí 1. sv. vojny sa pripája k ozbrojeným silám. Zapisuje sa do leteckej školy, ako pilot bojuje jeden rok vo francúzskej armáde (o jeho zásluhách neskoršie v závere). R. 1916 rastie české a slovenské národné povedomie v podobe silného hnutia odporu pod menom Československé národné vedenie ("francúzski Slovania"), ktorého viceprezidentom sa stáva M. R. Štefánik. Prichádza k intenzívnemu kontaktu s T. G. Masarykom, ktorý vedie odpor v našich krajinách. Podarí sa im presvedčiť svetové authority o nutnosti založenia Československej republiky za situácie definitívneho rozpadu Rakúsko-Uhorska. V decembri, 1917 spolupracujú na ustanoveniach fondu čs. armády vo Francúzsku, čím bola stanovená základňa čs. légii. V tomto období sa Štefánik zúčastňuje dôležitých diplomatických rokovaní vo Francúzsku, Rusku, USA, Taliansku a Rumunsku.

V Amerike sa mu napr. podarí dostať zvolenie americkej vlády prezidenta W. Wilsona pre nábor dobrovoľníkov do Čs. armády (prihlásilo sa do 3.000 vojakov, ktorých premiestnili do Francúzska). Vďaka Štefánikovmu diplomatickému talentu bojuje v lete 1918 cca stotisíc mužov v armáde čs. dobrovoľníkov na bojiskách Európy a to pod vedením francúzskeho generála M. Janina, ktorého zástupca bol M. R. Štefánik!

Štefánikovou zásluhou sa dňa 21. apríla 1918 podpisuje vzájomná dohoda s ministerským predsedom Talianska V. E. Orlandom o založení nezávislej Čs. armády, čím vzniká prvý medzinárodný dokument osvedčujúci nezávislosť Československa.

Dňa 20. júna 1918 je M. R. Štefánik vymenovaný za brigádneho generála francúzskej armády. Ďalej je mu udelený aj taliansky vojenský kríž za zásluhy.

V septembri 1918 sa zúčastňuje spolu s generálom M. Janinom svojej poslednej veľmi obtiažnej misie: ukončiť konflikt medzi légiami a ruskou armádou na Sibíri a Ďalekom Východe. Ich úlohou je repatriovať 50.000 vojakov čs. légii cez Vladivostok. Túto úlohu komplikuje nepretržitý ozbrojený konflikt v súvislosti s Októbrovou revolúciou. Sú nútení zostaviť protisovietsky front, vojsko reorganizovať a postupne transportovať domov.

Správa o vyhlásení nezávislej Československej republiky zastihuje Štefánika - dňa 28. októbra 1918 - v Jokohame v Japonsku pri návšteve japonských dôstojníkov. Prezidentom republiky je vymenovaný Tomáš G. Masaryk. Generál M. R. Štefánik je menovaný Ministrom obrany v prvej vláde našej prvej republiky!

Zo Sibíri sa vracia v marci 1919; čakajú na neho vyjednávania v Taliansku a vo Francúzsku o armáde, vojenských zajatcoch....

Zo súkromného života M.R. Štefánika bola na výstave dokumentovaná skutočnosť, že bol zasnúbený s Rimankou Marchioness Giuliana Benzoni, ktorú posledný krát navštívil v apríli 1919. Tuto lásku, ako aj lásku pracovať pre vytúžené mladé Československo kruto ukončila tragická nehoda: dňa 4. mája 1919 pri návrate z Talianska havarovalo lietadlo M. R. Štefánika pri pristávaní na letisku Ivánka pri Bratislave. M. R. Štefánik zahynul spolu s posádkou troch talianskych pilotov! Dôvody havárie sa nepodarilo zistiť.

M. R. Štefánik je pochovaný na hore Bradlo blízko jeho rodiska Košariská. Toto monumentálne miesto, 543 m nad morom, je symbolom jeho obrovských zásluh, symbolom obety jeho života za národné uznanie, za vlasť!

V jeho rodisku Košariská bolo zriadené múzeum, ktoré dokumentuje život tohto veľkého bojovníka.

V závere chcem ešte spomenúť niekoľko zvláštností zo života M. R. Štefánika: vystúpil 6 krát na Mont Blanc, kde pracoval vo hviezdárni francúzskeho astronóma J. Janssena; v rokoch 1910 - 1912 jeho pobyt na Tahiti, kde založil hviezdáreň na Mont Farere, Papeete (z tejto krajiny si priniesol vzácnu zbierku drevorezieb z rúk slávneho francúzskeho maliara a rezbára Paula Gauguina); ďalej napr. fakt, že osobne navrhol modely uniforiem našich legionárov vo Francúzsku.

Osobné krédo M. R. Štefánika bolo: VERIŤ, MILOVAŤ, PRACOVAŤ ! Dokladom toho je aj citát z jeho armádneho vysvedčenia pri opustení Eskadronu francúzskeho veliteľa kapitána Prata (1915), ktorým končím môj príliš krátky príspevok o tak veľkom človeku: "... pripustený ku francúzskej armáde preukázal M. R. Štefánik okrem svojich vysokých hodnôt ako pilot ešte mnohé iné vzácne vlastnosti: nebojácnosť, pevnosť rozhodovania a elegantný spôsob vystupovania. Ako pilot plnil svoje povinnosti presne a dôsledne, vykonával pozorovacie lety nad nepriateľským územím a organizoval súčasne kompletne predpovede počasia, čo je jednou z najdôležitejších služieb v letectve! Jeho odchod je veľkou stratou pre náš regiment...!"

ČOKOLÁDOVÉ VRCHY OD SUSAN ELDERKIND KAMILA STRAATSBURG-ŠAJMEROVÁ

Nie často sa vo svetovej literatúre stretávame s osobami zo Slovenska. Bola som preto milo prekvapená, keď som sa začítala do knihy Susan Elderkin s apetít vzbudzujúcim názvom Čokoládové vrchy (v holandskom preklade Bergen van chocola). Knihu vydalo minulého roku nakladateľstvo Anthos v Amsterdame.

Spisovateľka Susan Elderkind študovala angličtinu v Cambridge a pracovala istý čas ako predavačka zmrzliny. Žila na Slovensku, v Londýne, Los Angeles a v Tucsone (Arizona). Toho času žije a pracuje ako novinárka v Londýne.

Čokoládové vrchy je poeticky príbeh tučného Angličana Theobalda Moona. Je to ideálny otec: starostlivý, láskavý, plný humoru a pochopenia. Theobald zbožňuje zmrzlinu a svoju dcéru Josephine, ktorú nenazýva menom, ale cukrikovými zdobnelinami. Ale keď nastane čas, že Josephine musí ísť do školy, začne sa postupne vytrácať obraz skvelého otca a nastáva chvíľa, kedy sa treba vysporiadať s minulosťou. Niekedy sa rozprávky stavajú skutočnosťou.

Theobald Moon sa po smrti svojej zbožňovanej ale aj tyranskej matky rozhodne opustiť Londýn a odcestuje s kufrom naplneným ručne pletenými svetrami od matky do prázdnej a nehostinnej Arizony. V púšti sa usadí v pojedznom dome a začne vysádzať nádhernú kaktusovú záhradu. S takým istým zápalom, s akým udržiava svoju záhradu, vytvára pre svoju dcérku spleť svet plný nevinných rozprávok a neskutočných bytostí. Ale keď sa Josephine dostane do puberty, začne otcovi klásť otázky. A Theo odmieta dať na tieto otázky odpoveď. Skrýva tajomstvo, záhadu, ktorá čitateľa preniesie z horúcej púšte Arizony do zasnežených hôr Slovenska.

Čokoládové vrchy je rozkošná a tajomná kniha, v ktorej sa stretnú životné osudy obézneho Angličana, krásnej Slovenky Evy Ligočkej z Baťovej továrne na topánky, eroticky priťažlivého predavača zmrzliny Tibora a mladého dievčaťa v púšti Arizony. Kniha je plná poetických názvov 'pravej slovenskej zmrzliny' ako 'Slivovicové bozky' a 'Polnoc v púšti'. A akú úlohu hrajú v príbehu tajomné škatule s rozličnými krásnymi pární topánok, ktoré Theobald skrýva vo svojej skrini? Každé narodeniny dostane Josephine jednu zo škatúl a vždy je to prekvapenie, čo v nich je: biele topánky s ihličkami, zlaté sandálky, červené čížmičky. Kto ich nosil, kedy a ako sa dostali do Theobaldových rúk?

Keď sa chcete dozvedieť odpovede na tieto otázky, začítajte sa do Čokoládových vrchov. Som presvedčená, že si pri čítaní užijete skvelé chvíle.

Prípadné reakcie, pripomienky, alebo kritiku mi môžete poslať na e-mailovú adresu TheoBraam.en.KamilaStraatsburg@hetnet.nl

NOVÁ ÚPRAVA ZPROSTŘEDKOVÁNÍ A REALIZACE MEZINÁRODNÍCH OSVOJENÍ V ČESKÉ REPUBLICE

KAREL POSPÍŠIL

V prvním pololetí roku 2000 došlo v České republice k zásadnímu řešení otázky zprostředkování a realizace mezinárodních osvojení – adopce dětí. Byl přijat zákon o sociálně-právní ochraně dětí, který obsahuje i úpravu zprostředkování mezinárodního osvojení. Tento zákon č. 359/1999 ze dne 9. prosince 1999 vstoupil v platnost od 1. dubna 2000. Současně Česká republika podepsala a ratifikovala Haagskou úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení dětí z 29.5.1995 (viz dále Úmluva).

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR sice v zájmu dětí zprostředkovalo i v minulosti osvojení dětí z dětských domovů v ČR do ciziny, ale tato činnost postrádala právní podklad. Účelem úmluvy je ve vztazích mezi smluvními státy zabezpečit, aby při osvojování dětí bylo zajištěno dodržování požadavků ustanovených Úmluvou OSN o právech dětí zejména to, aby děti byly osvojovány do ciziny pouze tehdy, pokud nemohou být osvojeny ve státě původu.

Zákonem byl v ČR zřízen Úřad pro mezinárodní ochranu dětí se sídlem v Brně, který vznikl z dosavadního Ústředí pro mezinárodně právní ochranu mládeže a přešel z resortu Ministerstva spravedlnosti do resortu Ministerstva práce a sociálních věcí. Zprostředkování osvojení dětí v rámci ČR zprostředkuje nadále Ministerstvo, osvojení dětí z ČR do ciziny nebo dětí z ciziny do ČR zajišťuje Úřad. Zprostředkování osvojení se neprovádí v případě, když rodiče dali souhlas k osvojení předem ve vztahu k určitým osvojitelům, nebo podal-li návrh na osvojení manžel rodiče dítěte nebo pozůstalý po rodiči nebo osvojiteli dítěte.

Ministerstvo vede pro účely osvojení v rámci ČR evidenci dětí vhodných k osvojení a evidenci žadatelů vhodných stát se osvojiteli. Pokud Ministerstvo nezprostředkuje osvojení nebo pěstounskou péči do 6 kalendářních měsíců od zařazení dítěte do evidence nebo do 12 kalendářních měsíců od právní moci zařazení žadatele do evidence žadatelů, postoupí údaj z těchto evidencí Úřadu pro zařazení do evidence ve vztahu k cizině. Tím je zabezpečen požadavek z Úmluvy OSN o osvojení do ciziny pouze dětí, které se nepodařilo osvojit v zemi původu.

V praxi Úřad spolupracuje při zprostředkování mezinárodních osvojení výlučně s ústředními orgány nebo pověřenými organizacemi států, které Haagskou úmluvu podepsaly a ratifikovaly, případně k ní přistoupily a pro které vstoupila v platnost. Aktuální přehled států, které Úmluvu podepsaly a kdy pro ně vstoupila v platnost najdete na webové stránce <http://www.hcch.net>.

V případech, kdy se podaří pro konkrétní dítě vedené v evidenci Úřadu, ve spolupráci s příslušnými českými a zahraničními orgány nebo organizacemi vytipovat vhodné žadatele, svěří Úřad dítě usnesením do jejich preadopční péče. Po právní moci usnesení si budoucí osvojitelé mohou dítě převzít v zařízení, kde je umístěno. Osvojení se pak zpravidla uskuteční v cizině, protože pokud budoucí osvojitelé žijí v cizině, není k rozhodování o osvojení dána pravomoc českého soudu.

Adresa Úřadu pro mezinárodní právní ochranu dětí:
Benešova 22, 60200 Brno, ČR, tel. 004205/42215443 až 5.

P O P

M. J. KLÁG

Tísňen nepřestávajícími výčitkami svědomí usedám konečně k listu papíru a nezbývá mi než se uchopit pera. Ve chvílce slabosti jsem totiž neprozřetelně slíbil ctihodné člence redakce Listů, že též přispěji svou troškou do mlýna. Ukvapeného slibu jsem později trpce litoval, nicméně nic jiného teď už nezbývá, abych zachránil aspoň něco své osobní hrdosti. Obávám se však, že ve srovnání literárních děl autorských koryfejí z Listů, najmě dam Horové a van Dijk, a samozřejmě titána pera pana Malinského, vyjde mé skromné dílko krajně nepříznivě. Leč nešť, pokusím se seč mi síly stačí.

Nepředvídanou shodou okolností jsem se dostal k *patentařině* a tou jsem se pak celý život živil. Hodlám proto vážené čtenáře a milé čtenářky tímto veřejnosti nepříliš známým světem poněkud provést, jakož i některými povedenými taškařicemi pobavit. Nepodařilo se mi bohužel přijít na výstižnější název mé kreace než *Povídání o patentech*, tudíž *POP*.

Nebude snad na škodu začít trochou šedivé teorie. Lid obecný mluví obvykle o tom, že někdo *přihlásil patent*. To je ovšem chybné, neb *patent* je nehmotné právo k vynálezu. Má-li někdo za to, že učinil vynález, podá u patentového úřadu *příhlášku vynálezu*. Úřad přihlášený vynález podrobí průzkumu na novost (je-li vynález skutečně nový vzhledem k známému stavu techniky v daném oboru), a po případném vymezení předmětu vynálezu (co je nesporně nové vůči známému stavu techniky) udělí vynálezci *patent* na vynález - tedy stvrdí výhradní právo vynálezce k jeho vynálezu. Jen vynálezce pak může svůj patent využívat, případně poskytnout za úplatu licenci jinému (podniku), který ho smí využívat. Využívání patentovaného vynálezu bez souhlasu majitele patentu je pak trestné a řeší se soudně.

Leč dosti nudné teorie - přímo bytostně cítím, že vážený čtenář toho začíná mít dost.

Povrchnímu pozorovateli by se zdálo, že práce na takovém úřadě právě legraci nepřekypuje. To je nesporně do značné míry pravda, jde-li o úřady v - řekněme - normálních zemích. Já měl ovšem to (pochybné) "štěstí", že jsem nastoupil do pražského Úřadu pro patenty a vynálezy (tak zněl tehdejší název) v roce 1957, tedy v období budování socialismu. Úřad se nacházel v reprezentativní (dosud stávající) budově na rohu Václavského náměstí a Jindřišské ulice. Budova patřila původně jistě italské pojišťovně, a kdysi v ní pracoval nějaký čas Franz Kafka. Ten popisuje, tuším v *Zámku*, scénu, jak nějaký pochopové bičují hrdinu příběhu na nějakém vnitřním tmavém dřevěném schodišti, které v té budově dosud existuje a podle mého skromného názoru Kafku inspirovalo.

Nastoupil jsem tedy jako čerstvý absolvent vysoké školy do Úřadu v červenci 1957 (tím jsem se s námahou vyhnul umístěnce kamsi do bohem zapomenutého pohraničí - na umístěnce se skvěla povzbuzující poznámka: *Ubytování není možno zaručit*). Do funkce předsedy Úřadu byl tehdy stranou a vládou odložen Alexej Čepička, kdysi fešný ministr obrany a tím pádem též okamžitě armádní generál, majitel několika zářivých uniforem, navržených módními návrháři, a v neposlední řadě i manželkou, takto jinak dcerou Klementa Gottwalda. Díky těmto jeho kvalitám stávala jeho hvězda vysoko a do paměti pracujících se nepochybně zapsal i zřízením reprezentativní vojenské jízdy (podle vzoru maršála Buďoného), která vždy oslňovala na začátku vojenských přehlídek na Letenské pláni. Jeden tehdejší známý skladatel, pochopitelně národní umělec, pro ni složil - objektivně řečeno - velmi pěkný pochod; později jsem ho dokonce slyšel hrát i někde na Západě. Inu, co Čech, to muzikant.

V roce 1957 odpočíval ovšem Kléma už pár let pod drnem a tak zákonitě i Alexejova hvězda bledla. Podle osvědčeného zvyku strany a vlády bývali takoví potentáti "uklizeni" do vedoucích funkcí státních úřadů, i když o náplni práce svěšeného pracoviště neměli ani potuchy. To ale nebylo na škodu; podle stranické hantýrky *nebyli zatíženi zbytečným odbornictvím*.

Nedlouho po mém nástupu mne vzala moje tehdejší šéfová s sebou na schůzi vedoucích odborů, které měl předsedat sám veliký Alexej. Krčil jsem se vzadu v malém sálku a pozoroval

cvrkot. Atmosféra připomínala známou situaci ze školy: Třída očekává příchod profesora matematiky a bude se zkoušet. Běda nešťastníkům! Ctihodní šediví a bělovlasí pánové, vlastně soudruzi, seděli v očekávání věci příštích. A pak to přišlo: Do sálu vkročil Alexej. Několika větami zahájil sešlost a pak přepadnul přítomné výhružně vyslovenou otázkou, co nejdůležitějšího stálo v dnešním Rudém právu. Přítomní ztrnuli, co nejvíce se skrčili do sebe, hleděli upřeně pod lavice, resp. židle, a nikdo se neodvážil ani hlasitě nadechnout, natož vydechnout. Ticho přímo bobtnalo hrůzou.

Konečně si dodal odvahy vedoucí největšího technického odboru, úctyhodný bělovlasý inženýr (samozřejmě straník, ale nikoli typu sekerníka) a hlásil se bojácně zvednutou rukou se vztyčeným ukazováčkem a prostředníčkem - ruka se mu pohybovala chvěním nahoru a dolů jako prvňáčkoví. Car Alexej ho tedy vyvolal a dotyčný přiškrceným hlasem radostně cosi nahlásil, s nadějí, že to snad uhodl. Zeus však zahřměl *Špatně!* a nešťastník se přímo zřítíl do židle a ponořil se do trudných myšlenek, jak si to nešťastně zavařil.

Každopádně to bylo impozantní představení na úrovni klasické řecké tragedie - ubohý smrtelník zdeptán hněvem světovládých bohů. Alexej pak vítězně ozřejmil, co byla podle něho vůbec nejdůležitější zpráva dne v Ruděsu a dále poučoval zkoprnělé publikum, jak co nejlépe využít nejen pracovní dobu, ale celý den. Vlastnil totiž diář, v němž denně na minutu přesně naplánoval, čím se bude tou dobou zabývat. Kládl všem přítomným na srdce, aby si to také zavedli, neb je to zaručený základ úspěchu.

Rozcházelí jsme se s hřejivým pocitem, že nám schůze "něco dala" (podle dobové hantýrky) - každopádně nám několika "hnidopychům z prvního odboru", jak se o nás vyjádřil pozdější předseda Úřadu, bodrý soustružník Jarda Němeček, jenž se vypracoval po stranické linii díky Libčickému hnutí.

K článku Milana Kocourka Případ Talich.
Dobová karikatura Václava Talicha
z r. 1919 od Hugo Boetingra.

PŘÍPAD TALICH MILAN KOCOUREK

Veřejnost byla překvapena. Udivena. Nechápala. Václav Talich obviněn ze spolupráce s nacistickými okupanty. V květnových dnech roku pětáctýřicátého zatčen. Veřejně vláčen eskortou celým Berounem. Uvzněněn, vyslýchán řadu týdnů na Pankráci.

Václav Talich, nejvýznačnější český dirigent, vynikající umělecká osobnost! Vždyt o jeho ryzím češství nikdo nepochyboval! S okupanty si nikdy nezadal. Právě naopak. Jeho proslovy k opernímu souboru a orchestru Národního divadla po generálních zkouškách vzbuzovaly podezření a nelibost nacistů. S netajenými vyhrůžkami opětovně předvoláván na gestapo.

V oněch těžkých letech okupace cílevědomě prosazoval český repertoár, ať již v divadle, či na těch slavných koncertech Pražských hudebních májů. Neohroženě se zastával českých hudebníků. Raději podstoupil operaci, než by byl přijal pozvání berlinské opery k nastudování Janáčkovy Její pastorkyně. Nebojácně, s velkým osobním risikem, se kategoricky dožadoval vyčlenění operního souboru a orchestru ND z Totaleinsatz. Jen jeho zásluhou, po téměř provokativním koncertě České filharmonie v Berlíně, kdy uvedl *Mou vlast* v plném znění, mohlo toto geniální Smetanovo dílo zaznívat v naší okleštěné vlasti i s Blaníkem a Táborem. Pražští nacisté totiž předtím obě symfonické básně zakázali. Zcela právem se děsili hrůzu nahánějící účinnosti husitského chorálu.

Co se tedy přihodilo?

Talichovi nepřátelé, a měl jich mnoho, opět v čele s již nechvalně známým Zdeňkem Nejedlým, ve dvacátých a třicátých letech, nestačili čelit rostoucímu významu Talichovy osobnosti. Intrikami a úmyslnou nekritičností nepodařilo se jim Talicha lidsky a umělecky "vyřídit".

Neuvěřitelně podle využili popřevratových, chaotických dnů, aby jejich nízké, pudové, osobní nevraživosti, postrádající jakýkoliv skutkový podklad, bylo učiněno mocensky zadost. O rok později, t.zv.čestným soudem, byl Talich právně zbaven podezření se spolupráce s nacisty a zcela rehabilitován.

Jako člověk a umělec však zničen. Jeho nepřátelé dosáhli svého. Jejich přičiněním byl Talich vyřazen z jakékoliv veřejné umělecké činnosti.

Proč právě on, který věnoval všechny své síly a talent, aby poctivě sloužil českému hudebnímu umění?

Doma zneuctěn. V cizině vysoce ceněn, obdivován. Je to opět Švédsko, které, jako před léty, nadšeně Talicha přijímá. Po třech úspěšných koncertech ve Stockholmu, hledá klid v krásném okolí Saltsjöbadenu. Nevím, zda jeho osamělost v cizím prostředí, samotn, bez rodiny a přátel, po tom všem krutém, co mu lidská zloba připravila, byla tou správnou duševní hygienou. Lze si jen stěží představit, v jakém duševním rozpoložení se asi nacházel.

Ano, hledá klid. Ale též sama sebe. Sbírá síly v rozjitřené, unavené duši k obnovení sebedůvěry. Zavzpomínal v bezesných nocích svých uměleckých začátků v Oděse, Tiflisu, Plzni. Na nezaplacenou zkušenost v Berlinské filharmonii, kdy osobně poznal vynikajícího, moderně myšlejšího dirigenta, legendárního Arthura Nikishe. On to byl, kdo Talicha inspiroval cele se věnovat dirigentskému povolání. Znovu mu ožilo přátelství se slavným Českým kvartetem, kde tolik umělecky získal. Jistě dojat vzpomínkou na milého, skromného Josefa Suka, k němuž jej poutalo opravdové a vřelé přátelství.

Důvěra v sama sebe pozvolna narůstá. Vždyť to byl přece on, kdo úmornou prací vybudoval Českou filharmonii, orchestr ojedinělých uměleckých kvalit, orchestr světové úrovně. Byl to přece on, kdo dramaturgicky a interpretačně pozvedl operu Národního divadla k nebývalé vysoké úrovni.

Ví již, že se vrátí. Musí se vrátit. Vášnivě miluje domov. Nedovede si, jako umělec, představit další svou cestu bez životodárného, inspirujícího pramene české hudebnosti.

Co jsou mu platné lákavé nabídky z Anglie, Švédska, přičiněním Bohuslava Martinů a Rudolfa Firkušného též z Bostonské filharmonie ! Světová sláva, bezstarostné existenční zajištění, nadšené uznání jeho velkého umění. Sláva? K té má zcela jasný kritický odstup : “ Je hezká věc ta sláva, ale nechť je. Aspoň trvale ne - je to tak trochu, jako když se napiješ víc vína : v hlavě se Ti zatočí, ale až vystřízlivíš, bude se ti zdát život dokonce střízlivějším, než ve skutečnosti je “, píše v jednom dopisu své ženě Vidě.

Po návratu ze Švédska jako by omládl. Obklopen mladými , nadšenými konservatoristy vykouzlil Český komorní orchestr. Pierre Fournier, cellista světového formátu, virtuos podmanivých tónů, věděl co říká, když prohlásil Talichův komorní orchestr za dosud nejlepší, se kterým kdy spolupracoval! Vysvitla i jakási naděje, že se Talich konečně začlení do aktivního hudebního života , kam zákonitě patřil. Ministr dr.J.Stránský jej v roce 1947 pověřil správcovstvím opery ND. S energií jemu vlastní se vypnul k znamenité a objevné interpretaci Janáčkovy Káti Kabanové a Smetanova Tajemství. Impresionistická, pavučinově jemně spředená hudební báseň Debussyho, Pelléas a Mélisanda, zůstala v Talichově nastudování jen torsem.

Definitivní ortel nad Talichem vysloven již 10. března 1948 : výnosem akčního výboru ND byl zbaven s okamžitou platností správcovství opery.

Pád, nová krise, ponížení, nucená nečinnost. Navíc vážně podlomené zdraví.

Zůstane navždy nesmazatelnou zásluhou Slováků, kteří se se s důvěrou, láskou a upřímným přátelstvím, se srdcem na dlani, Talicha ujali. Ta čtyři léta, strávená v příívětivém městě na Dunaji, inspirovala Talicha k intesivní činnosti v Komorním orchestru a posléze i ve Slovenské filharmonii. Cítil se, po dlouhé době, i lidsky šťasten. Pochvaloval si bratislavské lékaře: zatím co mu v Praze povolovali jen dvě deci vína denně, bratislavští nic podstatného nenamítali proti třem. A on, jak sám s úsměvem dodával, si dává čtyři !

K dirigentskému pultu ND se už nikdy nevrátil. V posledních letech jeho života bylo mu přece jenom, byť i ojediněle, s úsilovným vypětím zbývajících sil, umožněno stát před Českou filharmonií.

Poznamenán trpkostí posledních let a stále se zhoršujícím zdravotním stavem, uchýlil se do svého berounského domova. Obklopen rodinným prostředím, těšil se z každé návštěvy , přátel či žáků. Každého vždy pozorně vyslechl, neskrblil radou.

Před čtyřiceti léty, 16 .března 1961 , se ukončil jeho bohatý, ale též i strastiplný život.

Václav Talich byl velkou osobností. Velké osobnosti se nutně, zákonitě liší od obecného pojmání ustálených občanských norem. Jsou mimo ně. Inspirativně, provokativně. Je zcela pochopitelné, že průměr netrpčlivě zpozorní, je vyveden z pohodlnosti, z nevědomosti nepochopí a odmítá.

Talichova silná, rozporuplná individualita, nebyla rovněž ušetřena trpkostí, jakou přináší trapná malodušnost. Inu, i zde platí holandské rčení “ hoge bomen vangen veel wind “ !

Ostře řezaná tvář, zdánlivě nhybná, jako by z kamene vytesaná, s charakterickým nosním profilem. Poněkud vystouplé, sevřené rty, výrazná brada - tvář člověka, který jde za svým cílem nekompromisně. Chce a dovede také vládnout.

Jen ty oči ! Všimněte si, prozrazují vysoce sensitivního jedince. Zahleděnost, téměř bolestinství. Jakýsi smutek z nespokojenosti, z vědomí nemožnosti dosáhnout tvůrčího absolutna. Ne tak ve víru práce u dirigentského pultu. Tu se jeho tvář rozjasnila, rozehrála se dionysovským opojením z hudby. Jeho očí, vyžadující vášnivé vzrušení, vzplanuly, hrozily, hřměly , aby v zápětí vyjádřily něhu, pohlazení...

Svým výbušným temperamentem připomínal Janáčka, kterému tak dobře rozuměl. Bouřil i za cenu ukřivdění. Ale nikdy s cílem lidsky zranit. Vždy mu šlo především o věc samotnou, o umělecký záměr. Často, po orchestrálních zkouškách, po blescích a hromobití , se uzavřel s "provínilci" a naprosto lidsky, trpělivě zkoušel tak dlouho, až dosáhl žádoucího výsledku odpovídajícímu jeho představě. Tu byl potom milý, pozorný, přátelský. Nad nikým nelámal hůl.

Talich po celý svůj život mučivým hledáním a nesmlouvavou prací směřoval k interpretační dokonalosti. Dával se cele do služeb díla. Snažil se nejpřesvědčivěji tlumočit myšlenky skladatelovy. Žádal mnoho. Nejen od sebe, ale i od ostatních. Nezájem, nekázeň, pohodlnost, průměrnost jej dovedla vydráždit k nekontrolovatelným výbuchům hněvivé nespokojenosti. Jen jít stále dál, neopakovat se, nepropadnout rutině. Často volával " nehrejte, zpívejte ! " , maje na paměti Nikischovo " Alles muss singen ". Jak si byli blízcí s elegantním, citlivým francouzským dirigentem, Charlesem Munchem, který vždy orchestr zapřisahal tím svým kouzelně neopakovatelným " avec coeur, monsieurs, avec coeur ! "

Později, po těžkých životních a uměleckých zkušenostech, přiznal, že "umění nezná definitivně dosažených met. Umělecký růst je řadou opravovaných omylů a hledáním, které je tak dlouhé jako život umělce ".

Básník hudby Talich " zpíváním a avec coeur " vytvořil nepomíjející monument interpretace symfonické hudby. Miloval Smetanu, Dvořáka, Janáčka. Objevil Nováka a Suka. Ovládal přesvědčivě každý hudební styl.

Jeho jméno bude navždy spjato s nedostižnou Českou filharmonií. Ať již chtěl či nechtěl, přidružil se k vzácné tradici opery Národního divadla, proslavené érou Kovařovicovou a Ostrčilovou.

Uplynulo půl století. Je nutno připomenout, že " Případ Talich " je i dnes výstražným mementem. A to tím více, že ve skutečnosti nikdy vlastně neexistoval . Byl jen Talichovými odpůrci, s téměř zločinnou záłudností, vykonstruován. Většina české veřejnosti nikdy v "případ" nevěřila a také jej nepřijala. Svědčí o tom krásná a dojemná skutečnost, že při každém koncertě pozdravila Talicha povstáním a odměnila jej dlouhotrvajícími ovacemi.

Jsme malým národem. Jsme však národem s velkou a vyspělou kulturou. Važme si talentovaných lidí, velkých osobností. Nedopusťme, aby se opět " Případ Talich ", a jakýkoliv jemu podobný , opakoval ! Bylo by to nedůstojné a také v přímém rozporu s humanitními a demokratickými tradicemi, upřímně vyznávanými většinou našeho národa.

JAK SE VEDE PES

ROMAN ERBEN

S hlavou dole, s očima ve všech koutech a skulinách. Táhne nás za sebou, anebo my táhneme někdy jeho. Rychlý, zvědavý pes, stříhající okolí svými ušima... Létá před námi napříč parkem jako drak uvázaný na provázku, poskakuje na dvou nohách na rohu ulice, anebo tancuje rumbu před domovními dveřmi. Vrtí se na holé zemi jako čamrda. Za trest, že smí užívat takové svobody, ho vyvedeme čas od času z rušného provozu města a necháme obligátně postávat před pomníkem nebo katedrálou, jejíž věže se vysoukaly až k samotnému nebi a pokusíme se mu zmizet aspoň nakrátko z očí. Procházet se nebetyčným městem sám a nazdařbůh, a k tomu ještě kdykoliv, se dnešnímu člověku snadno nedaří. Cesty k volnému pohybu bývají předem zavalené překážkami a svými pěstmi se sotva o něco dál protlučeš. Oč snadnější to má ten, kdo zůstal vězet za humny. Je mu dáno lovit v paměti, a pokud jde o obraz města, ve kterém přišel na svět, pokouší se složit si jeho pyšné panorama - přinejmenším stejně tak svobodně jako pes - na dosah svých očí.

Z jižního úhlu pohledu bylo vidět Prahu spíš někde dole než nahoře. Byla zapadlá v brázdě mých vzpomínek, plná zvěřeného prachu, podobná tloustnoucí metrese zabořené až po břicho do písku, jílovité hlíny a zvětralé břidlice. Občas se tyčilo toto město i se svými kopci na podstavci, který se s ním zdvíhal do potřebné výšky nebo klesal právě podle toho, jestli jsem v tu chvíli stál anebo seděl. Bylo to ostatně *moje* město, s kterým jsem si mohl vyřizovat účty po svém. Vytahovat z hlavy zakouřené kulisy jednu po druhé a stavět je před sebou jak se mi zachce. Kdesi hluboko v očích, na dně pohledu, se střádají vzpomínky jako drobné prošlé mince. Zvědavost zvedá nohy k tanci a přibližuje k nám obraz města podobající se dětské omalovávce. Je to rozestavěné divadlo, shon vidin, který se nás pokaždé zmocní, když chceme dát dohromady bilanci pro nás už dávno ztraceného města. Návštěva u pijavic času, spiknutí zdí slepené z mlhy, cihel a kamene. Hedvábím zakryté podsvětí a nepřístupné pláže žluté nebo modré plovárny, surový žert vozky převážejícího náš zbylý mobiliář z místa na místo. Odkud jsme to vlastně odešli?

Odlehlé polohy, rozsvícené kouty navlečené na ozdobné šňůrce... Praha jako spiknutí anebo past? Chtěl jsem jen k hluku tohoto města připojit svůj sotva slyšitelný pohyb. Vidět se, jak v něm opravdu chybím, táhnout tudy aspoň na dálku psa, který se mi podobá, mít hlavu u dláždění. Stačí mi malý pes, který tu bude běhat za mne bez cíle, a jehož nerušený pohyb bude opisovat tytéž obrazce jako nakroucený štuk okolních fasád domů. Táhnout se zlatou Prahou v podobě psa od dveří ke dveřím a od dvorku k dvorku. Dostat se všude bez potíží. Brodit se loužemi kolem ohrad a zdí, motat se z průchodu do průchodu a vykroutit pak na konci své cesty malé plastické znamení na předepsaný okraj parčíku. Mít své stálé místo a přesto mít k dispozici pokaždé jinou dlažbu.

Kdysi, bylo to nedlouho po válce, jsem pozoroval z terasy našeho domu v Praze malého podsaditého úředníka z pošty, jak pospíchá domů, vlečen hordou dobře vykrmených francouzských buldočků. Bylo jich přinejmenším osm nebo deset a táhli

svého pána nadmíru poctivě. Ten se musel přesile svých chráněnců často vzpírat mírným zakloněním těla dozadu a pokud to šlo, i zadržáváním se botou o nerovný povrch chodníku. Nezřídká se stalo, že mu při takovémto výkonu ujely obě nohy a on pak, navzdory svému pečlivě vyžehlenému tmavému obleku a složitému balancování oběma rukama, dopadnul masitými zády za hlasitého povzdechu na zem. A protože se ani v této nové poloze nezřeknul pevného držení svých psů, šoupal se dál, tažen svým zpřežením po ploše chodníku ještě značný kus cesty směrem ke svému domovu. Největší překvapení přišlo poté, když jsem se rozhodnul čekat na tohoto pána poblíž jeho každodenní cesty v odhodlání spatřit ho zblízka. Bylo to setkání s tváří pečlivě vyholeného francouzského buldočka, s tváří sice o trochu bledší, ale zato ještě víc rozpláclou než tomu bylo u samotného zvířete, kde i oči si přisvojily výraz opravdové psí věrnosti. Tuhý límec okrově zbarvené košile tvořil obojek a struktura látky, z které byla ušita, nebyla ničím víc, než napodobeninou srsti jeho věrných tahačů.

Byly to většinou postavičky chodců z okraje města, které se pak jednou měly objevovat v exilových vzpomínkách. Zajisté, že byli sešlí za ta léta a někdy už skoro průhlední, tito "našinci od rodné hroudy", dával jsem však v duchu setkáním s nimi přednost před okázalejšími kulisami města. Defilovali přede mnou kdykoliv jsem přivřel oči: na právě napnutém plátně opřeném o štafle, na podlaze nebo trávníku, na nočním stolku, či mezi tupláky bavorského piva. Promítal jsem si jejich chůzi na cokoliv. Plíživé kroky jedněch vystřídala lehká chůze jiných a nechybělo k tomu ani občasné stepování, připomínající nonšalantní údery zlatníkova kladívka. Bořek v koupacím plášti, zahradník Molitorov na stažených roletách kuchyně. Libuš jako pytel plný hus. Potkáváme i jiné drobné zvířectvo. Slepíčárna s Botičem se přesune na brokátové pozadí zámeckého parku. Molitorov přináší mrkev (tak jako na jevišti), car Saltán salutuje a Božetěch mluví do větru... Hejna kuru domácího obklopují zámek Wittelsbachů. Zatímco vůně sladu plní salónek nedělního Bráníku, na Tyršově vrchu se cvičí válení sudů. Podobně jako se přelévá do vany celý rybník Šeberák na jiné straně města, stéká kolem nás z oblohy modrojasný inkoust značky Orlow a čůrkem mizí v Michli. Jde stále o to jedno jediné sólo, které se před námi opakuje už řadu let. Plukovník jezdecký, solitér pruského kabinetu, ohmatává špacírkou vnady mého rodného města. Cínové figurky vojáků, lunární bratři, čekají na povel k obléhání. Terén tu rozehrává hudba vypouštěná z gramofonu: *Retrospektion, Prelude to a Kiss...* Vévodův étos, vévodova melancholie... Marshall u basy odráží útok. Piano se noří do houstnoucího šera u protější zdi a mizí nám z očí i s Ellingtonovým namodralým stínem. Figurky z Bitevní pláně se přibližují tanečními kroky. Vane jim do zad vítr od Vyšehradu a zvedá přitom okraje mlhy, která se sbírá nad řekou. *Z mlhy se vynoří dům s useknutými rameny a ustupujícím čelem a třeští skelné oči prázdných vikýřů do nočního nebe jako zdechlina... Tato stará zvířata v dešti...* vzpomíná Gustav Meyrink na svou Prahu. Ta je dnes v noci spíš vycpaná cukrovou vatou, nasvícená světlomety a blikavými zářivkami, než pravou hasnoucí září, kterou tak vehementně odrážely skelné oči jejich oblud. Trůní v ní email zarámovaný občas neonem a počmárané zdi jako pozadí plechového stáda parkujících aut. Fasádou však domy neoživíš a slušivé péro na klobouku hlavu neubrání. Rozeklanost města nás přenáší ze čtvrti do čtvrti jako honky tonk piano z kouta knajpy do prázdné ulice. Jě to polka

říznutá baráčnictvím a bohunkem¹, plus rámusivé klávesy starých mechanických automatů čtyřicátých let, co za nálevními pulty periferie ještě přežívá. Ementál v krabičce od mýdla místo vršovického nádraží a pyšné víly z vílového vrchu nad ním, které se rychle převlékají. Plachá Petruska, loudavá Kleovka, horká Kozačka... Gröbovka na konci této řady s dírou po viváriu uprostřed skály zhotovené z betonu, v poloprázdnu Havlíčkových sadů, do kterého se propadnul i dávný zoologický pavilon s dvěma křídly. Ten tam je i lev, vyhublý vinohradský apoštol, který sem neodmyslitelně patřil. Upláchnul z klece díky náletům na konci války, ještě zavčas před příchodem osvoboditelů.

Pes obíhá rokli Jezerky v protáhlých kruzích a sleduje barevnost spadaneho listí. Zatímco si o ně čistí svůj mokřý čumák, mohu bezplatně přihlížet, jak na projekčním plátně vzpomínek přibývají věže domů na rozích ulic. Plechem vyztužená cimbuří nad ránem, mosazné korouhvičky obsazované racky. Dá se tu sedět na samotném okraji města. Před vinohradským tunelem postává vlak tlustokožec, na jehož pancíř se slétávají kotláři² z celého nebe. Stojí tu Vinohradské nádraží, odkud se jezdilo do hor s patřičně nacpaným ruksakem a vyhrnutými rukávy, jeho přízračný pandán pod vyšehradskými valy, nádražní zámek plný zatoulaných tenisových míčků a nádraží Denisovo, viditelné dnes stejně tak jako potok, který jím protéká. Smišená krása roztroušených kopců, soft bubble gum, spojené barvy benettonské v probouzející se Praze. Vozemboušství z drobných pohybů předváděné na rozpáraném chodníku: Frau Koňadra, Herr Bezchleba, Fernando Cajda. Město se probouzí a kolonizuje. Treffsicher & trickreich ukazuje Bordellkater Raul našinci dál cestu. Foxteriér nízké rasy s ušima jako svíčky tancuje na refýži mazurku. S hlavou dole a s očima ve všech koutech. Dělán si poznámky o věžích. Za to, že tráví už za našeho života čas v nebi, přikreslím k jedné z nich růžový palouček s obřími krtčinci. Franta Habán ze Žižkova obíhá terén, Kajetán klečí. Saturnin obléhá koblihy. Kolben a Daněk spí...

Jihokarpatské šeptání se přenáší z Mukačeva až do Podolí. Vlažný vítr z bukových lesů táhne ulicemi, Ukrajina se stěhuje do Čech. Praha pátků a sobot přidává k chůzi po vltavském břehu punc jistoty. Jde o vůně z otevřených přízemních oken, o tlumené zvuky přibližujícího se nedělního swingu. Count Basie, oboživelník přežívající na céděčku zrovna tak dobře jako na šelakových deskách značky Decca, prohání naše tělo salómem. Piano víří potemnělou hladinu města: *One O'clock Jump, Time Out, Topsy, Roseland Shuffle...* Říjnový vítr vyčistí New York a přizene se za pár let později i do Prahy. Saxofon loví v podzimu a klarinet Lester Younga vytáčí spirály v nejedné ohromené hlavě. *Blue Lester* dlouhých večerů na terasách Fürstenberské zahrady... Zatímco trubka prochází okolními zdmi, k hudbě se přidá i zlacené ticho malostranských zahrad.

Po můstku čínského stylu převedeme psa z Velkopřevorského náměstí až k *sale terrena*, Lusthausu Kampy. Pes nikdy nelení. Ostrov z říše básníků je vykroužený ze starých zahrad a jeho venkovské domy s drobnými jablky mezi okny jsou místem konverzace, která se pokaždé o něco prodlouží, když břicho se obtěžkává vínem. Přesto, že vinice chudých přetrvaly pod parkány hradu i ráj noblesních altánů, Praha

¹ bohunk, označení burana v americkém slangu. Zkratka vzniklá původně sloučením slov Bohemian a Hungarian v době první velké vlny přistěhovalectví z východní Evropy do USA na začátku 20.století.

² Hloubkovi stíhači z 2.svět.války, nalétávající na krátkou vzdálenost k cíli.

pijáků neklesla nikdy pod úroveň opuštěné kašny. Jsou ještě zátiší plná zčernalých světců a zvětralé balustrády teras s galeriemi nad řekou. Patří k nim, alespoň za zavřenýma očima, i *Praga-Piccolo* s nepostradatelnou svítilnou do mlhy a houkačkou Tenor-duplex, zvanou *diktátor silnic*. Vyráží z hlubin města a drží se při levém okraji jeho ulic. Směrové šipky, zevnitř mdle osvětlené, se vymrštují jen ledabyle z boků podle případného směru odbočení. Ve chvíli, kdy palivo v nádrži chybí, je dobré se odstrkávat k nejbližší pumpě bambusovou tyčí. Anebo se raději nechat svézt v sidecaru *Favorit*, zakoupeném u firmy Tůma Žižkov? Jaképak to bylo auto, co nás dřív dělalo happy!

Praha v noci je plná prostorných skryšů, a pikle, které se v nich denně kují, svědčí o jejím těžko zamlčovaném světě bez iluzí. Zákulisí k jejím hrám je plné kladkostrojů a lan jako na vykládací rampě. Labyrint, kterým se prolézá, čpí rozlitym pivem a pomými. Noc nikomu nic nevrací. Je hnízdem radostí i zlověstných ptáků. Láká nás chodit do biografu a usedat s pomádou ve vlasech do jeho zašlých hnědých sedadel, popíjet colu, vytahovat hašlerky nasypané do hlubokého kornoutu a baštit tu filmy beze slov. Jeden za druhým, tak jako když se vypouštějí z okna papírové vlaštovky. Bio Světovid, Rokoko, Bouček, nebo Klímeš, Alma a Ferkl jsou dnes už místa, do kterých se promítač filmů v Praze sotva vypraví. Bylo však kdysi možné polapit do jejich malých sálů, být jen na odměřenou chvíli, celý náš potrefený svět. Spolu s nimi to byly rovněž zapomenuté kouty ulic, které se promítaly do naší bezedné duše. Vymodelované jen tak z pouhé omítky samotných zdí, nebo nakreslené očima na jejím povrchu, pózovaly před námi obkroužené slabě dopadajícím světlem z nedaleké lucerny. Je třeba se k nim přibližovat i dnes ve vši tichosti a nezaplašit přitom okolní pohyblivé stíny. Nechat se jimi přenášet k ještě zapadlejším koncům tohoto města a pokusit se pak na takovém místě, nikým neviděn, s jejich přibližujícími se tvary beze zbytku splynout...

Také letos na podzim, **13. října 2001**, se bude konat

Symposium Čechů a Slováků

na obvyklém místě v **Conferentiecentrum Drakenburgh v Baarnu**.

Na programu bude tentokrát vliv moderního způsobu života na zdraví člověka, o nemocech, které nás ohrožují, důležitost sportu a pohybu, atd., zkrátka to čemu se říká Wellness. Nemůžeme vám ještě jmenovat všechny přednášející, ale budete příjemně překvapeni.

**Nezapomeňte si poznamenat do kalendáře a hlavně
nechat si volno na tuto říjnovou sobotu !!**

Přípravný výbor.

ČESKOSLOVENŠTÍ LETCI RAF POCOHOVANÍ V NIZOZEMSKU JAN MICHAL

Letos 8. května jsme si připomenuli 56. výročí osvobození od fašismu a ukončení II. světové války v Evropě definitivní kapitulací hitlerovského Německa. O tento výsledek nejničivější války v dějinách se zasloužili i českoslovenští legionáři, kteří bojovali v řadách spojeneckých armád na západní i na východní frontě. Jednou z nejvýznamnějších čs. vojenských účastí v zahraničí přitom bylo vytvoření čs. jednotky ve Velké Británii, která čítala kolem 6.000 mužů. Vedle toho se na 800 čs. letců přihlásilo k službě v britském Královském letectvu (RAF). Řada z těchto statečných vojáků již přitom měla za sebou válečné operace ve Francii, odkud se po jejím pádu v červnu 1940 mnohdy za dramatických okolností přesunula na britské ostrovy. Samotná účast všech těchto vojáků v protihitlerovské koalici měla vedle vojenského i ohromný politický a morální význam pro národ trpící důsledky pomnichovského vývoje. Posílení čs. vojenské přítomnosti v Británii po pádu Francie navíc významně posílilo úsilí exilové londýnské vlády vedené prezidentem Benešem o její mezinárodní uznání a následně i o uznání právní kontinuity Československé republiky.

O tom, jak komunistický režim v Československu po roce 1948 zatočil s londýnskou politickou reprezentací a vojenskými legionáři působícími na Západě, kteří se po válce vrátili do osvobozené vlasti, je dostatečně známo - řadu z nich zavřel do vězení. Podobně se tento režim zachoval i k těm, kteří padli na západní frontě, když z politických a ideologických důvodů několik desetiletí ignoroval jejich památku. Čs. letci RAF se přitom aktivně zapojili již do památné letecké bitvy o Anglii (1940-41) a v jejím průběhu i v dalších letech války podnikli řadu bojových operací nad kontinentem, přičemž častým cílem jejich misí byla německá průmyslová centra. Bohužel se příliš v Nizozemsku neví o tom, že několik čs. letců britské RAF zahynulo v letech 1940-44 nad územím Nizozemska. Objektivně je to možná dáno i tím, že se Češi a Slováci - narozdíl od jiných národů, například Poláků, - nezúčastnili pozemních operací při osvobozování Nizozemska, ani nepatří mezi ty národy, které z hlediska počtu přinesly nejvíce obětí. O tom, jakým poutem může tato společná historie být, svědčí i pozvání pro paní velvyslankyni H. Bambasovou na letošní 8. březen k odhalení památníku všem padlým v oblasti Leudal (provincie Limburg) v letech 1940-45, mezi něž patřilo i šest členů čs. posádky Wellingtonu R1599 z 311. bombardovací perutě RAF, nebo již zmiňovaný polský podíl na osvobození Nizozemska, konkrétně města Breda. Nikoliv náhodou si Bredu, dnes partnerského města polské Wrocław, vybrali na nizozemském ministerstvu zahraničí, aby tam letos u příležitosti tradičního Evropského dne 9. května uspořádali společný projekt pro země visegrádské skupiny (ČR, Maďarsko, Polsko, Slovensko) k rozšíření EU za přítomnosti premiéra W. Koka, dalších nizozemských vládních představitelů, zástupců velvyslanectví a partnerských měst z uvedených zemí.

Památku čs. letců RAF padlých v Nizozemsku je třeba jako spojující článek česko-nizozemské historie - i s ohledem na morální dluhy doby minulé - pečlivě opatrovat, a tak jsme se na našem zastupitelském úřadě v průběhu roku 1998 rozhodli zjistit více informací, zejména však prověřit kolik, kde a v jakém stavu se nachází hroby čs. letců RAF, a současně založit tradici každoročního připomenutí jejich památky u příležitosti výročí osvobození. Počátečním vodítkem přitom byl přehled vypracovaný panem E. Petřem z Vojenského historického ústavu v Praze z 12. března 1997 a následně i seznam padlých čs. letců poskytnutý britským vojenským přidělcem v Haagu pplk. S. Lloydem. (Pro úplnost je třeba dodat, že souhrnný přehled o čs. letcích nad Nizozemskem zpracoval i plk. Arie P. de Jong.) Z těchto podkladů vyplývá, že na území Nizozemska bylo po II. světové válce pochováno 36 čs. letců (z toho 20 patřilo do výše uvedené 311. bombardovací perutě RAF) ve 14 různých lokalitách na válečných hřbitovech britského společenství společně s tisíci dalšími anglickými, kanadskými, novozélandskými, polskými a dalšími spolubojovníky. Tyto válečné hřbitovy byly založeny na základě smlouvy mezi vládami Nizozemska, které na ně věnovalo pozemky, a vládami Spojeného království, Austrálie, Kanady, Indie, Nového Zélandu, Pákistánu a Jižní Afriky podepsané v Haagu dne 10. července 1951. Na britské straně se stala výkonným orgánem zajišťujícím péči o válečné hroby v zahraničí zvláštní komise britského ministerstva obrany (Commonwealth War Graves Commission), když běžnou péči a údržbu hřbitovů, resp. hrobů, zpravidla zajišťují příslušná nizozemská města či obce. Jedná se buď o zcela samostatné válečné hřbitovy (např. Bergen op Zoom, Nijmegen - viz snímek) nebo o válečné sekce obecních hřbitovů (ostatní), které lze všude dobře najít podle tmavě zelených cedulek s nápisem "Commonwealth War Graves". Na hřbitově je zpravidla možno najít i registr a pamětní knihu. Náhrobní kameny padlých vojáků se od sebe odlišují tvarem a znázorněným znakem podle toho, odkud dotyčný voják pocházel. Narozdíl od většiny zaoblených kamenů britských vojáků lze čs. hroby identifikovat podle hranatých tvarů a tehdejšího čs. státního znaku. Zvláštním případem je samostatný pomník pěti členů posádky Wellingtonu T2990 z 311. bombardovací perutě sestřeleného 23. června 1941 u obce Nieuwe Niedorp, z níž se zachránil pouze pilot V. Bufka, který se stihl včas katapultovat. Tento hrob označený pouze velkým křížem a deskou se jmény padlých vojáků se nachází nedaleko místa dopadu letadla na okraji pole za samostatně stojící zemědělskou usedlostí mimo vesnici zcela skryt nejen před zraky náhodných kolemjdoucích, ale i obyvatel obce, kteří o něm často ani nemají tušení. Na tomto odlehlém místě se - k rozptýlení okolního hospodářského zvířectva - uskutečnila letošní připomínková akce organizovaná našim velvyslanectvím dne 11. května za účasti zástupců slovenského zastoupení, britského vojenského přidělence a zástupců nizozemského ministerstva obrany a královského letectva. Výprava se poté přesunula do nedalekého Bergenu, kde uctila památku dalších obětí II. světové války na tamním obecním

hřbitově. V loňském květnu jsme podobnou akci zorganizovali v obcích Oldebroek a Oosterwolde nacházejících se nedaleko malebného pevnostního města Elburg. Konečně, v květnu 1999 jsme tuto připomínku zahájili v Bergenu op Zoom na tamním rozlehlém a důstojném britském válečném hřbitově. Snad jsme tímto krokem položili základ budoucí tradice, která se snad ze skromných začátků stane pravidelnou a známější součástí česko-nizozemských vztahů. V průběhu dalších let by tak měla přijít řada na další lokality, na které se z naší strany dosud nedostalo. Podobně postupují i Britové, kteří každý rok také navštíví jen několik málo z více než 450 míst, o která pečují. Pokud by některý ze čtenářů Nizozemských listů chtěl na některém z těchto míst zastavit nebo zjistit více informací, níže jsou uvedeny příslušné adresy.

Britský válečný hřbitov Jonkerbos v Nijmegen

Válečné hroby čs. letců RAF z II. světové války (v závorce uveden počet):

Amsterdam (1), Nieuwe Oosterbegraafplaats, Kruislaan
 Apeldoorn (1), Ugchelen Begraafplaats, Engelderholt
 Bergen (1), Gemeentelijke Begraafplaats, Kerkeijk
 Bergen op Zoom (6), British Cemetery, Ruytershoveweg
 Den Haag (1), Gem. Begraafplaats Westduin, Ockenburghstraat
 Eindhoven (3), Voensel Begraafplaats, Baffinlaan
 Lemmer (1), Gemeentelijke Begraafplaats, Nieuwburen
 Nieuwe Niedorp (5), Kanaalweg
 Nijmegen (6), British Cemetery Jonkerbos, Weg door Jonkerbos
 Oldebroek (1), Gemeentelijke Begraafplaats, Mheneweg Zuid
 Oosterwolde (4), Gem. Begraafplaats, Oostendorperstraatweg
 Texel (2), Den Burg, Gem. Begraafplaats, Krugerstraat
 Tilburg (3), Vredenhof Kerkhof, Gilzerbaan
 Uithuizermeeden (1), Gem. Begraafplaats, Paaptilsterweg

Kontaktní místo v ČR:

Vojenský úřad pro veterány válek a odboje
 Ministerstvo obrany ČR
 Náměstí Svobody, 162 00 Praha 6

Kontaktní místo v Nizozemsku:

Oorlogsgravenstichting
 (Netherlands War Graves Foundation)
 Zeestraat 85, 2508 CR Den Haag

*Nizozemsko - válečné hroby
 čs. letců z II. světové války*

VIŠEGRAD 4: BENELUX CENTRÁLNÍ EVROPY ?

LÍBA VAN DIJK

Prezidenti Polska, Maďarska a Československa podepsali v roce 1991 smlouvu o spolupráci. Cílem této smlouvy je podpořit integraci se západními strukturami. Nápad o spolupráci nevyšel pouze z geografických, kulturních a historických pout, ale především ze společného přání stát se členem Evropské unie. Myšlenkou za tím bylo to, že konkurence mezi sebou by mohla všem třem uškodit. Od roku 1993, kdy se Československo rozdělilo počítá skupina Víšegradu 4 země – V4.

Země spolupracují mimo jiné v oblasti mezinárodní a vnitřní politiky, životního prostředí, infrastruktury a činnosti sahající i přes hranice. Vládní představitelé těchto čtyř států se scházejí dvakrát do roka. Jednou v roce si ti samí představitelé určí cíle spolupráce na další rok. I co se důležitých mezinárodních setkání např. Evropské rady a NATO týče, dochází mezi těmito zeměmi ke spolupráci, dělají se společné závěry nebo se vydávají společná prohlášení.

Na posledním setkání 9.června loňského roku v Praze bylo dohodnuto, že by mělo pravidelně docházet k setkání V4 s jedním ze států Evropské unie. Na základě této dohody byl britský premiér Blair pozván V4 do Varšavy.

Dále bylo dohodnuto, že se budou pravidelně navštěvovat i státy, které nejsou členy EU – zvláště Slovinsko, Ukrajinská republika, Litva a Chorvatsko.

V budoucnu bude přizvána vždy jiná země, která se bude moci zúčastňovat diskuse. Také byla v Praze podepsána smlouva, podle které se vytvoří víšegradský fond, odkud budou moci být financovány regionální projekty. Každý ze čtyř členských států přispěje 250.000 eury.

Od roku 1999 navázalo Nizozemí intenzivní svazky s těmito zeměmi. Je to zvláště formou oboustranných tematických pracovních návštěv, které souvisejí se vstupem do Evropské unie. Pro Slovensko, Čechy a Maďarsko bylo uspořádáno 2000 seminářů na téma životní prostředí, spravedlnost a dopravní a vodní správa. S Polskem byl vypracován plán setkání, tak zvaná Utrechtská konference.

V Nizozemí jsou si velice dobře vědomi toho, co to znamená mít kontakt se spřátelenými zeměmi uvnitř konglomerátu Evropské unie. Společný zájem relativně malých členských států jako jsou země Beneluxu je toho důkazem. Jestli spolupráce čtyř Víšegradských států potrvá nebo se stane pouze dočasným fenoménem s konečným cílem – vstup do Evropské unie, neví nikdo. Nakonec bude pozice Polska, jako velkého členského státu s 27 křesly evropského parlamentu uvnitř Evropské unie úplně jiná, než třeba Maďarska, které má přibližně stejný počet obyvatel jako Belgie, která patří k malým členským zemím. Nehledě na to, že je stále ještě nejisté zda všechny čtyři státy vstoupí do Evropské unie současně. Nedávno byla přijata myšlenka zintenzivnění kontaktů zemí Beneluxu a V4. Ministr zahraničních věcí Nizozemí projednával se svým maďarským kolegou možnost „uvolněné“ spolupráce.

ČESKÉ CENTRUM INFORMUJE JAROSLAV KANTŮREK

V době, kdy píšu svůj příspěvek do letního čísla Nizozemských listů, se po dlouhém a chladném jaru přeci jen vydařilo několik slunných, téměř letních dnů, kdy pookřeji a čerpám novou energii, ale zároveň si uvědomuji, že se opět blíží doba, kdy pomalu končí další kulturní sezóna a je potřeba myslet už na tu příští. Myslím, že v té minulé, i když připomenu jen první polovinu letošního roku, jsme vám nabídli, vážení čtenáři, bohatý program, a vždy mě těší osobní setkání s vámi na našich akcích. Ať už to jsou programy hudební, kdy se České centrum podílí na organizaci koncertů z oblasti vážné hudby jako např. klavírní recitály Petry Matějové nebo teprve čtrnáctiletého Lukáše Vondráčka, vystoupení dětského pěveckého sboru Klíček či koncertu ke 200. výročí narození Františka Škroupa. S klavíristkou Petrou Matějovou se letos setkáme ještě jednou – a to už je pozvánka na podzimní minifestival české hudby v Haagu – hudební setkání s vynikajícími českými interprety, kteří již 10 let spolupracují s holandskou nadací La Pellegrina a vyučují na jejích letních hudebních kurzech v Bechyni a Mikulově. Jedná se o Martinu Bernáškovou (flétna), Petru Matějovou (klavír), Lucii Hůlovou (housle), Arnošta Střížka (klavír), Václava Bernáška (cello), Pavla Hůlu (housle) a Zbyňka Paďourka (viola). Jsou mezi nimi členové i tak známých souborů, jako je Pražské trio nebo Kociánovo kvarteto. Koncerty se uskuteční ve dnech 28.9. – 30.9. 2001 v Haagu a Haarlemu a program koncertů v Haagu je již uveden na jiném místě v tomto čísle Listů. Příjemný večer jsme nedávno prožili ve společnosti Big Bandu Brno, který jsme uspořádali společně se Spolkem Čechů a Slováků a VNTS. Silný dojem zanechaly i koncerty v rámci druhého ročníku Romského festivalu v Utrechtu. Zahajovací koncert byl skutečným zážitkem pro příznivce etnické hudby, neboť se na něm představila rodina Kotlarová, dvojice olašských Romů s vynikajícím pěveckým vystoupením Lenky Kotlarové (tradičně bez hudebního doprovodu) provázeným pouze taneční rytmikou Roberta Lakatoše. Kvalitní vystoupení nabídla rovněž cimbálová skupina Jana Eugena Horvatha z Brna. Velkým komerčním úspěchem pak byl závěrečný koncert české skupiny Álom, která ob stojí i v mezinárodním měřítku jako špičkový soubor specializovaný na velmi originální interpretaci tradiční romské hudby s vynikajícím houslistou Vojtou Lavičkou. Výběr hudebníků byl opět zajišťován v úzké spolupráci s Muzeem romské kultury v Brně a především Evou Davidovou, která se již stala duší těchto festivalů. Etnografka Eva Davidová však není známá jenom svým sběratelstvím hudebního folklóru (o kterém nám slíbila napsat více do některého z příštích čísel NL), ale v posledních týdnech se o ní v českém tisku psalo také v souvislosti s výstavami fotografií Cesty Romů (počátkem roku na Novoměstské radnici v Praze a od dubna až do konce listopadu t.r. ve Velké židovské synagoze v Plzni). Byli bychom rádi, kdyby se nám podařilo představit alespoň část této výstavy v budoucnu rovněž v Nizozemsku. Několik ohlasů na tuto výstavu jsem s laskavým dovolením paní Davidové připojil na závěr mého příspěvku.

Tím jsem se dostal už do oblasti výstav. Ty jsme letos zahájili v Rotterdamu úspěšnou výstavou Jana a Evy Švankmajerových. O přehlídce současného českého umění ve World Art Centre v Delftu připravila samostatný příspěvek paní Hana Schenková a výstavu Czech Press Photo jste letos měli možnost sami zhlédnout v Haagu. V českých novinách jsem se nedávno dozvěděl jak dopadla návštěvnost výstav u nás. Nejvíce návštěvníků (67 tis.) přilákala avantgarda a retrospektiva tajemné malířky Toyen. Národní galerie bodovala s klasiky - výstava Vincence Kramáře přilákala 45 tis. návštěvníků, kterou téměř dostihla přehlídka Akt v české fotografii v Císařské konirně na Pražském hradě (42,5 tis.). Absolutním překvapením loňského roku byla interaktivní Hnízda her Petra Nikla. V pražském Rudolfinu vidělo exponáty přes 33 tis. návštěvníků. Světovým žebříčkům vládla v minulém roce expozice Umění motocyklu v Guggenheimově muzeu v baskickém Bilbao (870 tis.), retrospektiva El Greka v Athénách (630 tis.) a třetí skončila expozice Sláva Zlatého věku v amsterodamském Rijksmuseumu (594 tis.). Nás může těšit, že výstava Praha 1900: poezie a extáze, představující české umění z přelomu 19. a 20. století, přilákala do Van Goghova muzea v Amsterdamu přes 270 tisíc diváků a stala se tak možná i nejnavštěvovanější výstavou novějšího českého umění

vůbec. Rád bych vás, milí čtenáři, ještě upozornil na dvě výstavy, které probíhají od jara do podzimu letošního roku v Praze. O výstavě Sláva barokní Čechie jsem se již ve svých minulých příspěvcích zmiňoval a o další unikátním výstavním projektu Deset století architektury informuje ve svém příspěvku rovněž paní Hana Schenková. A co připravuje v oblasti výstav vaše České centrum v Nizozemsku? Chceme se ještě vrátit do Rotterdamu, který je kulturním městem Evropy 2001 a kde jsme již byli u samotného zahájení této akce díky spolupráci s rotterdamským filmovým festivalem. Jako ohlas na loňské představení loutkového divadla Tineola Praha na motivy obrazů Hieronyma Bosche se uskuteční dvě další představení a workshop v Rotterdamu v době konání unikátní výstavy tohoto významného umělce v Boijmans en Beunigen Museum (1.9.–11.11. 2001). Dále na září připravujeme v Rotterdamu s několika galeriemi současného umění přehlídku z díla mladého sochaře Davida Černého. O tomto letošním držiteli prestižní ceny Jindřicha Chalupického pro umělce do 35 let (jejíž předání bylo výraznou mediální událostí díky ceremoniálu předání ceny prezidentem Václavem Havlem na chodníku před Veletržním palácem). Davidu Černému totiž zakázal vstup do Národní galerie její ředitel Milan Knížák. O kontroverzním mladém umělci D. Černém je slyšet v médiích často, ať už v souvislosti se spory s veřejnými institucemi (znovu diskutovaný návrat sovětského tanku na smíchovské náměstí, který byl odstraněn po sametově revolučním přetření na růžovo právě Davidem Černým) i známými osobnostmi (např. s galeristou J. Švestkou v souvislosti s obviněním z finančních nekalostí při spolupráci s koncernem Volkswagen při vybudování pavilonu Škoda Auto ve wolfsburském Autostadtu, který je postaven na ideji „gesamtkunstwerku“ a propojuje nezávislé umění s marketingovou strategií firmy. Autorem budovy je designér Bořek Šípek. Návštěvník prochází několika prostory: Vstup změny obsahuje dějinný exkurs Davida Černého v podobě bronzového Českého betlému. Centrální projekční sál nazvaný Místnost s výhledem je multimediálním interaktivním projektem Michaela Bielického, na kterém spolupracoval i světznámý Jeffrey Shaw. Návštěvník v něm aktivně proplouvá různými virtuálními světy. Ke zklidnění slouží Kouzelný les Bořka Šípka, železný kmen osazený křišťálovými větvemi. Sekvence objevování je dílem Kateřiny Vincourové a představuje znovuzrození automobilu pomocí laminátových skulptur. Závěrečná část Východ (do) jistoty je společnou prací Davida Černého a Kateřiny Vincourové a má navodit pocit člověka jedoucího v rychlém autě, uzavřeného od okolního světa. Expozice firemního pavilónu má velký návštěvnícký ohlas jako celek, přičemž díla Davida Černého patří k jejím nejzdařilejším částem.) Na září a říjen plánujeme také výstavu ve spolupráci s nadací Prostor, která dokumentuje současnou českou architekturu a design posledního desetiletí. Naším nizozemským partnerem bude Design Academie v Eindhovenu, která sídlí v architektonicky velmi zajímavých prostorách budovy, která se nazývá De Witte Dame a sama patří k nejzajímavějším ukázkám moderní architektury v tomto městě.

Nezapomínáme ani na oblast filmu, kromě tradiční podpory české kinematografie v rámci Mezinárodního filmového festivalu v Rotterdamu, zorganizovalo České centrum letos na jaře i samostatné Dny českého filmu ve Filmhuisu Lumen v Delftu. Diváci si mohli vybrat jak ze současných filmů tak i ze starších klasických snímků v rámci klubových pondělků. Byl jsem potěšen zájmem diváků zejména o starší filmy, kdy se kino pravidelně zaplnilo. V červnu jsme zorganizovali v rámci Dne Nizozemských listů rovněž divadelní představení Mistrovská lekce se známou a populární herečkou Eliškou Balzerovou a již se těším na spolupráci se Sympóziem v říjnu t.r.

O plánech Českého centra na vánoce vás ještě informovat nebudu, to bych se dostal příliš daleko. Věřím, že nás předtím ještě čeká pěkné léto. Přeji vám všem, milí čtenáři, mnoho pěkných zážitků na cestách i při odpočinku v Čechách na Moravě, v Holandsku či kdekoli ve světě a těším se s vámi všemi po prázdninách na shledanou.

CESTY ROMŮ

Soubor Cesty Romů (Romano drom) je v mnoha ohledech jedinečný. Eva Davidová vždy byla v první řadě etnografkou a socioložkou (psala vůbec první etnologickou diplomovou práci o Romech v Československu) a nic jiného než Romy vlastně nikdy systematicky nefotografovala. S těžkým východoněmeckým pentaconem v jedné a kotoučovým magnetofonem v druhé ruce sjezdila drobná žena během třiceti let většinu míst v zemi, kde Romové žili a žijí. Na několik let se rodilá Pražanka dokonce přestěhovala do Košic, aby byla blíže tradičním cikánským osadám. V zemi jankách a dřevěných domcích nahrávala stovky hodin romských písní a pohádek a opatrně fotografovala jejich vypravěče, protože nejstarší generace Romů ještě tehdy věřila, že fotoaparáty mohou člověku ukrást duši.

Ačkoli Davidová už několikrát vystavovala a mnoho fotografií se objevilo i v její historicko-etnografické studii Cesty Romů 1945-1990, snímky dosud spíše doprovázely vědecká bádání. Poslední větší výstavu měla v roce 1992 v Brně, kde spoluzakládala Muzeum romské kultury. Několik přátel ji ale loni přesvědčilo, že její několikatisícový archiv si nezaslouží odpočívat v krabicích, a tak etnografka představí na výstavách v Praze a Plzni dvě stě padesát snímků, pořízených mezi lety 1955 a 1985. Kromě východního Slovenska, které sleduje průběžně, fotografovala Davidová velké cykly také na Ostravsku, Kladensku a v Českém Krumlově, kam se přestěhovala v roce 1976.

V průběhu padesátých let odcházeli Romové ze slovenských osad do českých průmyslových měst a vysídleného pohraničí za práci a Eva Davidová začala postupně fotografovat i v Čechách. V polovině roku 1958 se tak dostala i ke kočovným olašským Romům, kteří se v maringotkách a vozech s plachtami trmáceli po Čechách a Moravě. Shodou okolností tak stihla zaznamenat i tragédii, která tyto Romy zastihla o několik měsíců později. Na základě zákona o „trvalém usídlení kočujících a polokočujících osob“ vtrhli jedné mrazivé únorové noci roku 1959 mezi spící rodiny sčítací komisaři, sepsali jejich seznamy a nic nechápajícím Romům uřezali kola od vozů, ukradli koně, nebo je rovnou přestěhovali do vyřazených železničních vagónů. Olaši, po staletí zvyklí kočovat, tak museli zůstat na jednom místě, kde náhodou zastavili předchozího dne. Jediné fotografie, které tento málo známý zločin komunistického režimu dokumentují, přitom pořídila právě Eva Davidová.

Svět, který Eva Davidová posbírala na černobílý negativ, je tolik odlišný od toho, který byl v socialistickém Československu běžně k vidění, že se divák někdy až zdráhá uvěřit letopočtu, připsanému pod okraj snímku. Uprostřed nejužší normalizace, kdy většina společnosti zalézala do paneláků a rekreačních chat, dokážou Romové ještě žít venku na ulici, pokřikovat na sebe, smát se, tančit a mlátit do kytar, ačkoli jim jejich okolí k dobré náladě nedává sebemenší příčinu. „Zvláště v padesátých letech pro mě byly cikánské osady jedním z mála míst, kde jsem se cítila opravdu svobodně,“ vypráví Eva Davidová. Přestože i dnes jezdí alespoň dvakrát ročně na východní Slovensko a dál Romy fotografuje, výstava končí rokem 1985. „Vždycky mě zajímala spíš ta tradiční kultura, ale ta už se dá dneska najít málokde,“ vysvětluje, proč její Cesty Romů nevedou až do devadesátých let a proč nemá v archivu třeba snímky z Chánova, Matiční ulice nebo současných festivalů romské kultury. „Romové, které nutili zapomínat jejich jazyk a zvyky, jsou dneska velmi vykořenění,“ dodává nakonec. „A to je tragédie, za kterou oni sami nemohou.“

Důležitým faktorem její fotografické práce je celoživotní věrnost tématu. Fotografie emotivně rozšiřuje účinek její vědecky motivované práce. Eva Davidová využívá aspektů opaku

profesionalita ke zvýraznění autenticity. Patří sem i záměr fotografie neretušovat, zdůraznit syrovost obrazů. Každá profesionalita má v sobě prvky pozitivní spekulace a manipulace. Fotografie Evy Davidové jsou v tomto smyslu výrazně nespekulativní, vyhýbají se profesionálním kalkulacím. Prosazuje se u ní program srdce, nesvazovaný profesními, rutinními dovednostmi.

Většina fotografií nápadným archaickým, vizuálním aspektem chudoby, evokuje dvacátá a třicátá léta. Připomíná fotografie mistrů Farm Security Administration v době velké krize chudého amerického venkova. Jiné zase bezprostředností pohledu připomínají fotografie meziválečných, dnes už zmizelých, židovských komunit od Romana Wisniaka. Viktor Fischl, izraelský spisovatel českého původu, v úvodu k jedné obrazové publikaci napsal: "Jediný dobře viděný záběr, jediné dobře vybrané okénko z filmu, může – ať už o jedinci nebo národu – povědět víc než mnohý tlustý svazek". Sugestivita a míra přesvědčivosti vizuálního svědectví svou emotivností předčí mnohdy vědeckou zprávu. Fotografie je projevem specifického způsobu myšlení a stavu citů. Některé fotografie nelze jen prohlížet, je třeba jim naslouchat. U Evy Davidové slyším obrazy objevu člověka, slyším příběhy lidských bratrů o velké, možná pomalé cestě Romů. Naslouchám o jejich stejné chudobě let padesátých jako třicátých, mnohdy i šedesátých. Slyším o štěstí z mateřství, radosti ze života i zármutku z úmrtí. Slyším ticho, mlčení nevyslovitelného nad společným symbolem zla Romů a Židů – Osvětlení. Vnímám ryzost, laskavost, přímost fotografického projevu Evy Davidové. Cítím, že pracovala se srdcem otevřeným dokořán a obrazy exponovala na nejcitlivější vrstvu člověčenství.

A na závěr uvádím, co píše o Cestách Romů sama Eva Davidová:

Zpracování tohoto obtížného tématu může být různé: buď dokumentačně a suše vědecké (což třeba každého neosloví), nebo Romy jen obhajující (snesením faktů o jejich kladech i sociálně-diskriminačním postavení), či může být laděno převážně kulturně romanticky, anebo tak, že by fakta, materiály a hlavně fotografie z průběhu těchto let samy vypovídaly, zároveň s textem i ukázkami autentického romského folklóru, odrazu vnitřních pocitů duše. Tuto poslední možnou cestu jsem tedy zvolila já a moc si přeji, aby každého z vás alespoň něčím oslovila a aby přispěla k té správné cestě.

PhDr. Eva Davidová, CSc. (1932 v Praze)

Etnografka a socioložka. Náleží k našim nejpřednějším badatelům v oblasti romistiky.

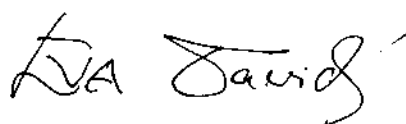
Z různých materiálů vybral J. Kantůrek

ČTENÁŘŮM NIZOZEMSKÝCH LISTŮ

Vážení a milí čtenáři Nizozemských listů, naši krajané a přátelé, velmi srdečně Vás zdravím z České republiky – s velmi milými vzpomínkami na Nizozemsko, kde jsem koncem března měla možnost být na Romafestivalu v Utrechtu a v Naardenu na Comeniusdag, jakož i na setkání Společnosti přátel České a Slovenské republiky v Nizozemí. Věřím, že se budeme mít možnost zase někdy u vás setkat.

Přeji vám všechno jen dobré.

Upřímně,

MALÉ ZAMYŠLENÍ

LÍBA VAN DIJK

Dlouholetý strach a obavy z nemoci šílených krav BSE se pravidelně objevují v novinách nebo jiných sdělovacích prostředcích. Jako žena v domácnosti, která se denně musí postarat o to, aby bylo uvařeno, si opravdu každý den, před pultem v řeznictví prohlížím maso a i když je u každého tácu s vystaveným masem napsáno, že je vše v pořádku, mám pochybnosti o tom, co bych měla koupit, abychom se bezpečně najedli. Starší lidé slyším někdy sarkasticky říci: "Mně už to nevádí, BSE se projeví až za deset či patnáct let, to už mně hlava bolet nebude". Mají možná pravdu, ale co mám vařit pro děti, které mají život před sebou?!

Když jsem si v magazínu Práva z dubna tohoto roku přečetla o tom, jak se zpracovává dobytek ať už na jatkách nebo v kafilériích, tak jsem se rozhodla něco z toho napsat.

Práce na jatkách v Poličce – od té doby, co existuje strach z BSE je na jatkách poráženo o třetinu méně než tato nemoc začala hrát určitou roli. Vnitřnosti jako jsou játra, ledviny, srdce slezina apod. jsou prohlédnuty veterinářem, potom jdou do prodeje. Kontrola veterinářem platí i pro předžaludky (dršťky), tenké střevo, krev, uzliny, brzlík..., když není něco v pořádku, tak to končí v kafilérii. Rohy si občas kupují výrobci hřebenu a spon. Kopyta jdou též do kafilérie. Veškerý živočišný odpad jde do kontejneru, který je bezpečně oddělen od všeho provozu. Odváží se do kafilérií, kde se zpracovává. Uhynulá zvířata se odvázejí do 24 hodin, po nahlášení okresní veterinární správou. Zdechliny do třiceti kilogramů jsou zdarma a drobní chovatelé nepodléhají ohlašovací povinnosti. Likvidace stokilového prasete přijde zemědělce na osmdesát korun a skot nad 250 kg stojí 360 korun. Když se zvíře rozseká na břečku, v níž nesmí být kusy větší než 5x5 centimetrů, je surovina plněna do velkých tlakových nádob. Vaří se hodinu a pak se půl hodiny sterilizuje při teplotě 133 stupňů Celsia a 3,5 atmosféry absolutního tlaku. To by mělo zaručit nezávadnost, včetně zničení nakažlivých prionů, původců nemoci šílených krav. I v nemocnicích se při této teplotě sterilizují skalpely neurochirurgů, ostatní nástroje se sterilizují při klasické teplotě sto stupňů Celsia. Kafilérie v České republice udržují tento postup již od roku 1962 a mají tím pádem léta přísnější předpisy nežli tomu je v Evropské unii. Tam stačila teplota 80 stupňů Celsia, která bezpečně likviduje salmonelu. Před deseti lety se Angličané divili tomuto postupu, který se energeticky mnohem náročnější a moučka není tolik výživná. V Čechách se na rozdíl od Británie nikdy masokostní moučka nikdy nedávala kravám nebo jiným přežvýkavcům. Díky tomu je české hovězí stále bezpečné. Masokostní moučka vzniká tak, že se po sterilizaci vyrobená kaše dvě hodiny suší a poté vylisuje. Vyteče kafilerní tuk, zbyde moučka, která se šrotuje a skončí v zásobníku. Tato sypká hmota se potom prodává pro výrobu krmiv pro prasata a drůbež. Moučka tvoří v těchto krmivech jen asi pět procent, zbytek je šrot z obilí nebo sóje. Všežravci potřebují živočišné bílkoviny. Při jejich nedostatku si prasata ukusují uši a kuřata si vyklovávají zadky. Do krmných směsí se dává i kafilerní tuk, když není odprodán výrobcům kosmetických výrobků a mýdel. Ze sto tun živočišného odpadu, který se ve čtyřadvaceti hodinách v kafilérii v Podbořanech zpracuje vznikne 23 tun moučky a 10 tun tuku. Zbytek je voda, která se odpaří a než se zkondenzuje tak se sterilizuje, až potom jde do čističky. V celém průběhu výroby, která je celkem jednoduchá a vešla by se do haly na košíkovou, probíhá kontrola. Velikostí rozdrčených částic zdechlin jdoucích do varných nádob počínaje přes tlak i teplotu, bakteriologické a chemické rozbory moučky a tuku až po prověření odpadních vod. Denně je přítomen veterinář.

Možná by stálo za to zamyslet se nad tím, zda by se v Evropské unii dalo seriózně mluvit o zkušenostech i ze států bývalého „východního bloku“. A hlavně, aby představitelé státu dokázali uhájit rovnováhu svého vlastního státu.

Z REDAKČNÍ KUCHYNĚ PŘO PŘÁTELE LISTŮ

Občasník, jako třeba Nizozemské listy, vycházející 4x do roka ve čtvrtletních intervalech, nemůže pochopitelně být aktuální, a mezi dvěma čísly se může mnoho přihodit. Dokonce i v redakci. Možná, že jste si všimli (pokud čtete kolofon), že z externí redakce odešla Dagmar Kannegieter (z vlastních důvodů), a naopak na stránky Listů se po několikaletém odmlčení vrátili Slováci. Uvítali jsme je, neb většina z nás, i po rozdělení na dva státy, v nich vidí víc, než pouze obyvatele sousedního státu. Zůstanou-li s námi, což bychom rádi viděli, záleží na jejich zájmu o Listy a na počtu nových předplatitelů, kteří se přihlásí z jejich řad.

Předplatné na letošní rok zůstalo (na rozdíl od ceny benzínu) nezměněno, tedy f 40.-, přesto si někteří upravovali sami nedoplatky a posílali nám obnosy mezi 10 a 35 guldeny, bez udání důvodů. Pro příští rok přepočítáváme předplatné na 20.- EU.

Nemohu si odpustit několik upřímných slov k přátelům Listů. Jsme vděční všem plně platicím čtenářům, jen díky jim mohou Listy vycházet. Snad se někomu zdá předplatné příliš vysoké, ale není to ani dvacet litrů benzínu, které nevydrží déle než přečtení Listů, o luštění nemluvě. Víme také, že rozesíláme Listy (většinou ze setrvačnosti nebo ze známosti) adresátům, kteří neplatí včas, nebo vůbec ne. Nechceme jim Listy vnucovat, ale zvyšuje to naše finanční náklady a zabraňuje nám to ve snižování předplatného, což bychom rádi docílili. A kdyby se vám podařilo ve vašem okolí získat další předplatitele z těch, kteří o existenci Listů třeba ani neví, třeba bychom mohli přidat jedno číslo ročně. Zkuste to.

Prosíme proto ty, kdo Listy dostávají a nechtějí je předplácet, aby se obtěžovali nám na adresu DOPISY sdělit, že si další zasilání Listů nepřejí. Připíšet-li důvod, budeme rádi. Adresu najdete v kolofonu na zadní straně přední obálky každého čísla. Bude vás to stát osmdesát centů a nám ušetříte mnohem víc.

V minulém čísle jsme zvažovali zrušení Luštírny, tedy především křížovek, a ponechali jsme rozhodnutí na vás. To, co se nepodařilo jiné tématice, totiž kontakt s širší čtenářskou obcí, podařilo se křížovkám. Vaše reakce byla překvapivě jasná a početná, křížovky tedy zatím budou, budete-li svůj zájem potvrzovat zasláním rozluštění. Třeba i ceny budou.

Za redakci děkuje za pozornost

LADISLAV MALINSKÝ

JEN TAK ...

(Volná rubrika, dnes L.M.)

** Koncem května čtu v novinách, že cena benzínu v Německu klesá volným pádem. Co je asi opakem volného pádu? Holandsko.

** Stále se opakují protesty proti monarchii v Holandsku. Zkuste dámám zakázat nosit slavnostní klobouky a bude po protestech.

** Jestliže se jedné ministryni podařilo holandské zdravotnictví položit na lopatky, co tam ještě pohledává ?

** Mívám sny. Jednou se mi zdálo, že jsem zblbl. Když jsem se probudil zjistil jsem, že jsem vůbec nespál. Což vysvětluje mnohé.

** "Mít kliku" prý znamená mít hodně "Glücku".

ZAJÍMAVOSTI Z KULTURY VYBRAL KOLEKTIV ČESKÉHO CENTRA

Výtvarník a tvůrce Krtečka Zdeněk Miler se dožil osmdesáti let

Výtvarník, scenárista a režisér kreslených filmů Zdeněk Miler, jehož životní dílo je neodmyslitelně spjata s kreslenou postavičkou Krtečka, oslavil v únoru osmdesátiny. Letos tomu bude pětadvacet let, co se na filmových plátnech poprvé objevil dnes již legendární Krtek v příběhu o kalhotkách. Vzápětí vznikly díly - Krtek a autíčko, Krtek a raketa a řada dalších. "Otec krtečka" na okolnosti zrodu velkého dětského hrdiny vzpomíná i po letech. "Walt Disney už vyčerpal všechny figurky. Dlouho jsem nemohl přijít na žádnou další ... ale jednou cestou z lesa jsem zakopl o krtinu ..."

Úspěch Idy Kellarové ve Francii

Pochvalnou kritiku alba "Gypsy Blood" zpěvačky Idy Kellarové a její romské kapely Romano Rat, které nyní vyšlo ve Francii, přinesl francouzský deník Libération. Zažíváme záplavu "cikánských královen" jako Esma Redzepová nebo Gabi Luncaová, ale jejich orchestrace většinou nepřekračují rutinní, byť ohnivou, svatební kapelu. Hudba Idy Kellarové je jiného druhu, uvedl list. Kellarová, která je i skvělou pianistkou a je dcerou slavného hudebníka Kolomana Bitta, vytváří se svou kapelou funky směr, která exploduje barvami, napsal kritik Libération.

Žižkov pořídí svému rodákovi Jaroslavu Seifertovi pamětní desku

Sté výročí narození básníka Jaroslava Seiferta, jediného českého literáta oceněného Nobelovou cenou, si ve druhé polovině září Pražané připomenou festivalem poezie Seifertova Praha. Třetí pražský obvod u této příležitosti vyvěsí na básníkův rodný dům v Bořivojově ulici v den jeho narození 23. září pamětní desku.

Olomoucký sloup Nejsvětější Trojice je v UNESCO

Na seznam světového kulturního dědictví byla zapsána už desátá památka z České republiky. Zasedání OSN pro výchovu, vědu a kulturu (UNESCO) rozhodlo, že mezi světovou elitu patří i sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci. Barokní sloup Nejsvětější Trojice postavili kameníci pod vedením Václava Rendra v první polovině 18. století. Jeho architektonická koncepce, rozsah výzdoby a monumentální konstrukce s výškou 35 metrů nemá v Evropě obdobu. Olomoucká radnice spolu s místním Muzeem umění otevřela začátkem března netradiční expozici, která zachycuje restauraci sloupu. Návštěvníci se tak mohou seznámit s prací památkářů a restaurátorů a udělat si obrázek o stavu monumentální barokní stavby.

Památník ve Strži představuje fotografie ze života F.Peroutky

Výstava unikátních fotografií ze života novináře a publicisty Ferdinanda Peroutky (1895-1978) byla otevřena v Památníku Karla Čapka ve Strži u Staré Huti na Příbramsku. V autentickém pokojíčku zvaném Peroutkárna tu byla už v roce 1998 zpřístupněna novinářova stálá expozice. Základem výstavy je 26 fotografií. Snímky pocházejí zřejmě z Peroutkova osobního majetku, který se podařilo z jeho bytu vynést předtím, než byl po novinářově emigraci zapečetěn. Dosud nepublikované záběry z let 1953 a 1954 zachycují Peroutku s jeho exilovými přáteli. Na jednom z nich je například s hercem Jiřím Voskovcem.

Tomáš Garrigue Masaryk se vrací na zámek v Topolčiankách

Jediná socha prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka na Slovensku byla odhalena počátkem března na zámku v Topolčiankách. Nad vzpomínkovou akcí Českého spolku na Slovensku (ČSnS) převzali záštitu prezidentí Slovenské a České republiky Rudolf Schuster a Václav Havel. Na zapomenutou sochu, kterou vytvořil Otto Gutfreund, a která byla od roku 1939 ukryvána na několika místech, si "náhodou" vzpomněli členové spolku a po dlouhém pátrání se jim ji podařilo nalézt v depozitu muzea v Nitře.

Deset století architektury na Pražském hradě

K monumentálním projektům minulých let věnovaným architektovi Josipu Plečnikovi a císaři Rudolfovi II. řadí Správa Pražského hradu výstavu Deset století architektury, která potrvá až do 31. října. Projekt zasazený do většiny prostor Pražského hradu představí návštěvníkům co nejširší obraz architektury, která od počátku křesťanství vznikala v českých zemích. V oddělených sálech Hradu bude k vidění architektura románská, gotická, renesanční, barokní, architektura 19. století a architektura 20. století.

Časopis Harmonie ocenil klavíristu Ivana Moravce

Cenu za celoživotní interpretační přínos pro českou a světovou hudební kulturu přiznal český hudební měsíčník Harmonie klavíristovi Ivanu Moravcovi. Loňský sedmdesátník se dostal jako jediný Čech mezi sedm desítek světových pianistů, jejichž umění zachytila na CD v podobě stovky dvojalb ojedinelá zahraniční edice Velcí klavíristé 20. století.

Muchova Slovanská epopej má být od podzimu 2002 na Výstavišti

Slovanská epopej Alfonse Muchy by měla být na podzim roku 2002 umístěna uprostřed horního patra Průmyslového paláce na Výstavišti v Praze 7. Cyklus dvaceti monumentálních obrazů s motivy ze slovanské historie je 38. sezónu vystavován na zámku v Moravském Krumlově. Zde má zůstat až do roku 2002, kdy vyprší termín smlouvy o zápůjčce obrazů mezi Prahou a moravským městem.

Vysoká škola připravila poctu svému pedagogovi Libenskému

Výstavu s názvem Pocta Stanislavu Libenskému připravila svému dlouholetému pedagogovi k jeho letošním osmdesátinám Vysoká škola uměleckoprůmyslová (VŠUP) v Praze. Výtvarník a sklář vytvořil většinu svých děl ve spolupráci s manželkou Jaroslavou Brychtovou, s níž pracuje od roku 1954. Expozice ve výstavní síni školy představuje rozměrné skleněné objekty a kresby vzniklé v posledním desetiletí. Spolu s Brychtovou vytvořili mnoho skleněných plastik, užívali malované, leptané a broušené sklo, vyráběli vitráže (jedna z nich zdobí chrám svatého Víta na Pražském hradě). Jejich práce byly vystaveny na přehlídkách EXPO v Bruselu v roce 1958, v Montrealu v roce 1967 a v Ósace v roce 1970. V Holandsku mohli jejich artefakty naposledy obdivovat návštěvníci na výstavách v Galerii Groll v Naardenu nebo v Galerii Artra v Nieuw-Vennep. Díla profesora Libenského jsou i součástí stálé expozice v Muzeu Cobra v Amstelveenu.

Historickým městem roku 2000 se stala Litomyšl

Historickým městem roku 2000 se stala východočeská Litomyšl, nominovaná již druhým rokem. Městu byla udělena Cena za nejlepší přípravu a realizaci Programu regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón.

Židovské muzeum má novou budovu

Židovské muzeum v Praze otevřelo na Starém Městě po rekonstrukci budov přilehlých ke Španělské synagoze novou správní budovu s informačním centrem, galerií a kavárnou.

Josef Sudek jako romantik

Výstavu s názvem Romantik Josef Sudek, která představuje méně známé snímky tohoto světově proslulého fotografa, otevřela Galerie Josefa Sudka, sídlící v Praze na Úvoze. Komorní výstava se soustřeďuje na klíčové romantické téma - téma noci. Pojednává o vztahu Sudka a velkého českého romantika, básníka Karla Hynka Máchy. Pražský Újezd, který byl dlouhá léta Sudkovým domovem i pracovištěm, byl i místem Máchova narození. Výstava, kterou připravilo Uměleckoprůmyslové muzeum v Praze, potrvá do 15. července.

Český Krumlov má muzeum voskových figurín a dům fotografie

V centru Českého Krumlova je od poloviny května otevřeno Muzeum voskových figurín a Dům české fotografie. Po unikátním Muzeu útrpného práva tak na prahu hlavní turistické sezóny přibyla další atrakce pro návštěvníky města. V muzeu voskových figurín je na 50 postav, další budou postupně přibývat.

Obnovená expozice o dějinách Židů v Maiselově synagoze

Židovské muzeum v Praze otevřelo obnovenou expozici v Maiselově synagoze, která informuje o dějinách Židů v českých zemích - od počátku osídlení do počátku jejich emancipace, tedy od 10. do 18. století. "V původní podobě existovala tato výstava šest let a zhlédly ji statisíce lidí z celého světa," uvedl při vernisáži ředitel muzea Leo Pavlát. Mezi zajímavosti patří například dlužní úpis, jehož ručitelem byl Jan Žižka z Trocnova, či erbovní listina Jakoba Basseviho, prvního Žida povýšeného do šlechtického stavu. Počet exponátů byl doplněn o řadu dosud nevystavovaných materiálů a kolekce obohacena o ukázky prací židovských zlatníků.

Natáčení filmu o Anně Frankové v Praze

Začátkem března se v Praze natáčel televizní film Celý příběh Anny Frankové, který uvedla televize ABC 20. a 21. května tohoto roku. Za kulisy Amsterdamu posloužilo Janáčkovo nábřeží. Scénář napsal Kork Ellis podle autobiografie Mellisy Müllerové, která popisuje i neznámé okolnosti ze života Anny Frankové.

Na Pražském hradě začala výstava Sláva barokní Čechie

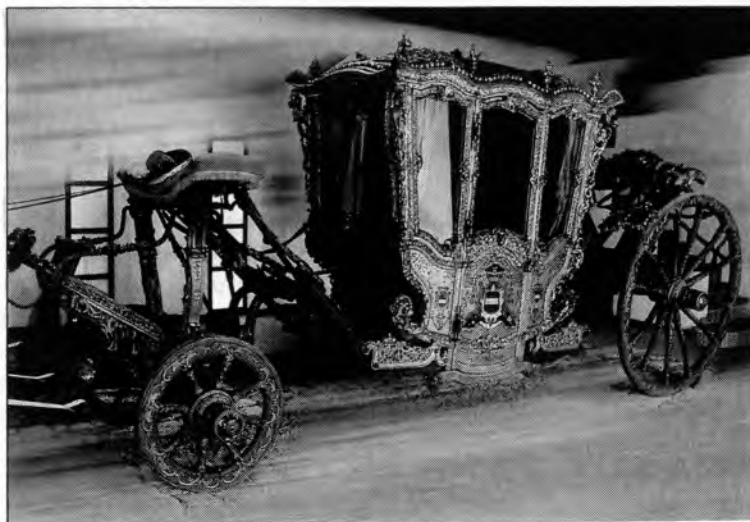
Největší letošní výstavní projekt Národní galerie v Praze Sláva barokní Čechie - umění, kultura a společnost 17. a 18. století byl slavnostně zahájen v Jiřském klášteře na Pražském hradě. Výstava představuje barokní kulturu a společnost v takovém rozsahu, v jakém nebyla nejméně posledních 60 let prezentována. Expozici je možno zhlédnout do 28. října.

Tmavomodrý svět - nový český film

V polovině května měl premiéru dlouho očekávaný film Jana a Zdeňka Svěrákových Tmavomodrý svět. Snímek s podtitulem Příběh novodobých rytířů je o českých letcích, kteří bojovali za druhé světové války v Anglii. Film nese název slavné Ježkovy písně, ale i typické barvy nebe ve velkých výškách, kde se pohybují váleční piloti. Hudba Jaroslava Ježka dokresluje atmosféru filmu a vynořuje se před diváky jako zapomenutý a zaprášený drahokam. Tmavomodrý svět je nejdražší projekt v dějinách tuzemské kinematografie. Pro srovnání; rozpočet filmu tvoří pouhá 4% z rozpočtu amerického válečného velkořetěvu Pearl Harbor, který nyní rovněž přichází do kin.

V pražském záměčku Ctěnice bude opět k vidění expozice kočárů

Unikátní expozice kočárů je opět k zhlédnutí v pražském záměčku Ctěnice. V květnu je výstava otevřena o víkendech a o svátcích od 10:00 do 18:00. Od června bude přístupná každý den. Stálá expozice kočárů byla v areálu záměčku u Bohdanečské ulice instalována v polovině loňského roku. Návštěvníci se mohou na výstavě seznámit s vývojem tohoto druhu dopravy od 18. století do první poloviny 20. století. Nejstarším exponátem je kočár z roku 1720. V doprovodné expozici jsou k vidění mimo jiné druhy záprahů, koňských postrojů a dobové livřeje. Ctěnický záměček byl původně gotickou tvrzí pocházející zhruba z poloviny 14. století. Tvrz byla přestavěna renesančně a později v barokním slohu. V současné době se záměček postupně rekonstruuje.

Stane se . . .

Stalo se . . .

NOVÉ ČESKÉ FILMY

Někdy koncem letošního dubna bylo na přehlídce českých filmů FINÁLE v Plzni přetřásáno, nebo případně v ukázkách demonstrováno na třicet celovečerních filmů, převážně hraných, ale též i dokumentárních, v různém vývojovém stadiu. Předpokládá se, že do konce tohoto roku by mohlo být dokončeno 17 filmů, což odpovídá průměrné možnosti naší roční produkce. Již v květnu byl promítán i v Listech citovaný Svěrákův film *Tmavomodrý svět* o válečných pilotech. O něco později se měl objevit film *Kruh* Věry Plívové-Šimkové.

O dalších filmech očekávaných v blízké či poněkud vzdálené budoucnosti jen heslovitě: *Nachové plachty* (léto 2001) M. Janka je záznam proslulé plavby bratří Formanů po českých tocích, především z jejího zákulisí. *Královský slib* Františka Pavlíčka bude dobře obsazený film o lásce a jejích problémech, očekává se letos v září. Rovněž o různých podobách lásky bude film B. Slámy *Divoké včely* v listopadu. Velmi slibně vypadá film V. Michálka s pracovním názvem *Babí léto* se zkušenou dvojicí Vlastimil Brodský - Stella Zázvorková. Zázvorkovou spolu s Ivou Janžurovou a Pavlem Landovským bude možno vidět v celovečerním filmu V. Vorlíčka *O Machovi a Šebestové* (pracovní název) snad ještě před koncem roku. Abychom zůstali u oblíbených tváří, je nutno též jmenovat romantickou pohádku režiséra R. Vávry *Čert ví proč* s Vlastimilem Brodským, Ivou Janžurovou, J. Somrem a J. Lábusem (únor 2003).

Na rok 2003 - 04 plánuje Zdeněk Troška *Čachtickou paní*, což mi připomíná historku let padesátých, kdy slovenské Čachtice obsadili podvodní filmaři, kteří slibovali historku o bájně čachtické paní převést s velkou pompou a ještě větším nákladem na stříbrné plátno. Za tím účelem vypsalí konkursy na mnoho především dívčích rolí, a od matek slávychtivých děv vybírali vysoké úplatky za slíbené role. Po provalení podvodu se dlouho Čachticím říkalo "Filmárovce". V nové verzi by se v hlavní roli měla objevit americká herečka Cher, prý bez úplatku.

L. MALINSKÝ

NEJÚSPĚŠNĚJŠÍ INSCENACE 2000

Z uspořádané ankety mezi divadelními kritiky vyplývá, že nejlepší inscenací loňského roku byla *Lady Macbeth Mcenského újezdu* (D. Šostakovič) uvedená v režii **Davida Radoka** v Opeře ND. O druhé místo se dělí *Hamlet* (W. Shakespeare) v režii **Vladimíra Morávka** uvedlo Klicperovo divadlo Hradec Králové a pražská inscenace režiséra **Jana Borna** *Jak jsem se ztratil* (L. Aškenazy), Divadlo v Dlouhé. Na třetím místě se umístily inscenace *Vojcek* (G. Büchner), režíroval **Martin Čičvák** v Činoherním klubu Praha a inscenace brněnského HaDivadla *Faust /Faust je mrtvý/* (M. Ravenhill) v režii **Jiřího Pokorného**.

Titulem nejúspěšnějšího režiséra, tedy režiséra, jehož inscenace byly nejčastěji navrhovány, se může honosit **Vladimír Morávek** (navrženy inscenace *Hamlet*, *Tosca*, *Kabaret Undine*, scénické čtení hry nizozemského autora G. Rijnderse *Fanda/Herečky, Něžná*), za ním se umístili **Jiří Pokorný** - dřívější um. Šéf Činoherního klubu v Ústí n. Labem, nyní um. Šéf v brněnském HaDi (inscenace *Šárka*, *Faust*) a mladý slovenský režisér **Martin Čičvák** (inscenace *Vojcek* a *Sen noci Svatojánské*).

K. NEVEU

ANDY WARHOL V BRATISLAVE

Vo februári t.r. sa v Esterházyho paláci v Bratislave konala výstava „Andy Warhol - Umenie a život (1928-1987)". Výstavu pripravilo Múzeum Andyho Warhola v Pittsburghu, v meste, kde sa umelec narodil rodičom pochádzajúcim zo Slovenska (čo možno niektorí z nás nevedia!?). Kolekcia, obsahujúca aj veľké plátna, celkom 60 diel, sa dostala na Slovensko v rámci európskeho turné. Súčasťou výstavy bola prednáška amerického kurátora moderného umenia Jonathana P. Binstocka, experta na Warholove diela. Mimochodom: tejto výstave už predchádzalo niekoľko bratislavských výstav o diele tohoto "enfant terrible" svetového pop-artu; predposledne na jeseň 2000, za prítomnosti tiež extravagantnej Warholovej blízkej priateľky, herečky, spisovateľky a maliarky Ultra Violet ...

A. KARPIŠOVÁ

JEN RUCHEM ŽIJEME KAREL A. POKORNÝ

Tak tu máme nový krajanský časopis. České listy. Měl jsem možnost přečíst si prvá tři čísla. Ve slově ke čtenářům v prvním čísle vysvětluje náměstek ministra zahraničí Martin Palouš, proč ministerstvo nepokračuje ve spolupráci s vydavatelem Českého dialogu Dr. Stránským, prý se možnosti, které nabízela tato spolupráce, během let vyčerpaly. Pan náměstek neví a nebo decentně zamlčel, že pan Stránský byl vydavatelem jen poslední dva či tři roky a že koncepce časopisu pochází od jeho první vydavatelky a pozdější šéfredaktorky Evy Strážovské, která tento časopis založila již v roce 1990.

V prvním čísle mne zaujal příspěvek „Kořeny Domova“ (domov opravdu s velkým D) od populistického psychiatra Jana Cimického, ve kterém dotyčný velice zasvěceně vypráví o problémech krajanů, tedy především emigrantů, kteří ve své většině trpí nesmírnou touhou po domově, jsou vykořeneční a na normální život nemají ani pomyslení. Dokresluje to příběh z vlastního života. „Heimweh“ poznal sám na sobě, když byl před lety nucen pobývat několik měsíců v Paříži. Vykořeneň, strašlivě trpěl. Trpěl především tím, že si nikde nemohl koupit český chleba – přitom stačilo zajít do Rue du Cherche Midi – když hledám, tak hledám pořádně - a zakoupit u světově proslulého pekaře Poulaina jeho výrobek. Dokonce si mohl nechat přímo v obchodě ukrojit krajíc a nechat namazat sádlem se škvarky a nebo jinou z mnoha tam nabízených pomazánek. A dát si k tomu skleničku vína. Tak jsem to dělal já, když jsem před lety jezdil do Paříže za manželkou, která dočasně pracovala v nakladatelství Le Robert. Mám český chléb moc rád a přiznávám, že mi také chyběl – ale doposud se mi vždycky podařilo se k tomu druhu chleba, na který jsem zvyklý, nějak dostat. Pan Poulain peče nejlepší chléb, jaký jsem kdy jedl, s výjimkou toho, který pekla za války v pravé selské peci moje babička. Příšerný stesk a strádání pana psychiatra zvyšoval další nedostatek – trpce postrádal znojemské sladkokyselé okurky. Když mu přátelé z Československa dovezli pětilitrovou plechovku tohoto tovaru, snědl ji celou na posezení a zapil lákem. Tvrdí, že to dopadlo dobře, čemuž se dá těžko uvěřit.

Nejvíce ho v jeho smutku potěšilo, když se mohl pobavit rusky se skupinou ruských porevolučních emigrantů, které náhodou potkal ve vlaku cestou do Rambouillet.

Takto zasvěceně popisuje pan Cimický život v cizině na dvou stránkách časopisu. Jen na necelých šesti řádkách připouští zřejmě dost nerad, že jsou i takoví lidé, kteří si v cizině zvyknou a žijí docela spokojeně. Nejtěžší je podle něj získat skutečné přátele, „kteří se stanou náplní volného času a vstoupí do života, kde nahradí všechno, co bylo předtím“.

Získat a udržet opravdové přátele je těžké kdekoliv, tedy i doma. Zklamání nejsou vyloučena. Někdy jejich jména například ke svému překvapení najdeme na seznamu spolupracovníků Stb, že pane Cimický? Ale absolutní nesmysl je, že „noví přátelé nahradí vše, co bylo předtím“. Rodnou zemi, mateřský jazyk, přátelství a lásky našich mladých let, to všechno, co jsme zažili doma, není třeba zapomenout či násilně eliminovat. Ostatně jako psychiatr jistě víte, že to není možné vůbec. Všechno krásné si zapamatujeme navždy a to zlé si ponecháme v paměti jako varování. Protože citujete také různé výroky o emigraci, dovoluji si uvést slova Jiřího Voskovce, který řekl, když se zamýšlel nad hodnotou domova a jeho ztrátou: „**Ztratili jsme domov, ale získali celý svět**“. Byl ostatně také toho názoru, že domov není jen místo, lokalita. Domov je naše řeč, naše dětství, do kterého se vracíme ve vzpomínkách, domov si nosíme všude s sebou, je v nás.

Další číslo Českých listů je tvořeno ve stejném duchu. V úvodním slově senátor Milan Špaček, předseda stálé komise pro krajany „považuje za důležitý úkol, který spočívá ve společné snaze představit české společnosti, ve které slova vlast, tradice, víra a hrdost ztrácejí obsah, krajany jako část nás všech, jako ty, kteří k nám patří, abychom se k nim prostě přihlásili jako ke svým vlastním“.

Tomu dost dobře nerozumím. Myslí to jistě dobře, ale proč by měli krajané patřit do společnosti, kde slova vlast, víra a tradice ztrácejí obsah? Jestliže totiž někde tato slova význam neztrácejí, pak je to především mezi námi, krajany v cizině. I když mluvíme „zakonzervovanou“ češtinou, jak se praví v článku o prof. Danešovi. Před těmito inovátory by

jistě neobstál ani Karel Čapek. O Vančurovi nemluvě. Bylo by krásné, kdyby se nějak podařilo osvitit krajany, kteří se z rodné země nikdy ani na krok nehnuli a domnívají se, že správný Čech a vlastenec nikdy nic takového neudělá, ale pochybuji o tom, že by se to mohlo podařit. Paní, která na mne v Třeboni ječela „vy jste pro mne devizový cizinec“, když jsme se s manželkou chtěli informovat o cenách lázeňské léčby pro samoplátce a trvali na tom, že jsme Češi stejně jako ona, nikdo nepřinutí, aby se k nám hlásila jako k svým vlastním. Ani pan senátor ne.

Zveřejnění resolucí z loňského setkání zahraničních Čechů je zajímavé, bohužel jen velmi povšechně mnoho slibující, ale nikde v nich není upřesněno, kdo je pověřen jejich uvedením do praxe. Překvapilo mne, že přestože se oproti prvnímu setkání zahraničních Čechů snížil počet účastníků téměř o polovinu, je v resoluci číslo 1. požadováno zvýšení počtu pracovníků na ministerstvu, kteří se těmito setkáními zabývají. Samozřejmě, že „není na světě člověk ten, aby se zalíbil lidem všem“. Mně například způsobil žaludeční nevolnost celostránkový inzerát, propagující knihu „Dobytí ráje“, která pojednává o nedávném vystoupení Karla Gotta a Heleny Vondráčkové v Carnegie Hall. Tato nevolnost navázala na tu, kterou jsem pocítil už před lety při pohledu na Gotta, stojícího na balkoně Melantrichu vedle Karla Kryla.

V časopise chybí opravdový dialog mezi krajany v zahraničí a lidmi doma. Škoda, že tvůrci časopisu nevyužili zkušeností Evy Střížovské, která za jedenáct let získala velký okruh přispěvatelů doma i v cizině.

Takto připomíná celkový stav, pokud se krajanských časopisů týká, vtip, který jsem četl v knize mého oblíbeného autora Benjamina Kurase:

Moskowitz a Finkestein ztroskotají na pustém ostrově. Když je za pár let najdou, diví se, jak to, že mají postavené tři synagogy. Moskowitz vysvětluje: Do téhle chodím já. Do tamté chodí on. Té třetí se my oba zdaleka vyhýbáme.

Je škoda, že nemůže Ministerstvo zahraničí prostě odebírat 1000 Českých dialogů jako doposud. Pokud nebyli spokojeni s úrovní časopisu, měli se snažit nějak jeho niveau zvýšit. Vybudovat novou redakci a uvést v život nový časopis a najít pro něj nové předplatitele rozhodně není levnější a pro krajany to nepřináší vůbec nic. Nu což, v jednotě je síla.

PODZIMNÍ MINIFESTIVAL ČESKÉ HUDBY V DEN HAAGU

Pátek 28.9. 2001, začátek ve 20.00 hod., Rode Zaal, Riouwstraat 1, Den Haag

Wenzel Pichl (1741-1804)	Flétnové trio
Wolfgang Amadeus Mozart (1756-1791)	Flétnové kvarteto
Josef Suk (1874-1935)	Balada
Bohuslav Martinů (1890-1959)	Tři madrigaly
Antonín Dvořák (1841-1904)	Miniatury
Bohuslav Martinů (1890-1959)	Madrigalová sonáta
Bedřich Smetana (1824-1884)	Vltava

Sobota 29.9. 2001, začátek ve 20.00 hod., Rode Zaal, Riouwstraat 1, Den Haag

Leoš Janáček (1854-1928)	Klavírní sonáta
	Pohádka
	Sonáta pro housle
Antonín Dvořák (1841-1904)	Klavírní kvartet op. 87

Vstup pouze po předchozí rezervaci (tel./fax:070 – 346 00 52)!

VÝSTAVNÍ PROJEKT DESET STOLETÍ ARCHITEKTURY

Deset století architektury je již třetím velkým výstavním projektem Správy Pražského hradu. Tak jako obě předchozí výstavy, věnované Josipu Plečnikovi a Rudolfovi II., i Deset století architektury využívá jedinečného génia loci Pražského hradu. Tento architektonický skvost dal tvůrcům výstavy (Správa Pražského hradu ve spolupráci se společností DaDa) světově ojedinělou možnost umístit expoziční věnované nejvýznamnějším architektonickým slohům do autentických prostor. Hlavní těžiště celé výstavy tak nespočívá jen v exponátech (ať už modelech, nákresech, dobových dokumentech či reálných architektonických fragmentech), ale také – a mnohdy především – v možnosti nabídnout návštěvníkům přímý styk s reálnou architekturou daného období. Nejde tedy o výstavu, jež by chtěla poučovat, vodit návštěvníka od vitríny k modelu a od modelu k nákrese, ale která si klade za cíl zprostředkovat mu spíše emocionální prožitek jednotlivých slohů, nabídnout pochopení jejich principů a hlavních rysů v kontaktu s „živou“ architekturou. Deset století architektury není jen výstavou architektury. Každá z expozičních je doplněna i o ukázky mistrovských děl umění sochařského, malířského, designérského i – například – nábytkářského.

Výstava Deset století architektury navazuje na úspěšný televizní seriál, který již čtvrtým rokem vysílá Česká televize a který každý týden představuje vybrané architektonické skvosty Čech a Moravy. Za dobu svého vysílání si získal nejen širokou diváckou veřejnost, ale také uznání a prestiž v odborných kruzích. Ve spolupráci s tvůrci tohoto seriálu byl pro každou z expozičních vytvořen samostatný filmový dokument. Tyto autorské filmové eseje z dílen předních českých režisérů přehledně a poutavě mapují jednotlivá období nejen v kontextu české a evropské architektury, ale také umění, vědy a dějin. Velkoplošná projekce těchto nově vzniklých filmů je doplňující součástí jednotlivých expozičních. Expozice představuje jednotlivé slohy chronologicky, typologicky i tematicky v autentických prostorách areálu Pražského hradu. Návštěvník tak má možnost srovnat si své dosavadní znalosti slohů s poznatky získanými přímo ve výstavních místnostech a zařadit si je do širších vývojových souvislostí. Prostory vybrané pro jednotlivé expoziční jsou naplněny modely, fragmenty, fotografiemi a plány od urbanistických až po interiérové, zahrnují tvorbu sochařskou i malířskou a také odborné texty. Část modelů byla vyrobena přímo pro tento projekt, ale velká většina exponátů je vypůjčena z mnoha institucí - muzeí, galerií a archivů z celé České republiky.

Úvod do bohatého světa historie architektury na našem území tvoří expoziční Architektura románská. Návazně na tuto expoziční pokračuje výstavní projekt druhou částí, nazvanou Architektura gotická. Dále návštěvníky čeká Architektura renesanční, po které přichází Architektura barokní. Samostatnou expoziční má Architektura 19. století a procházku dějinami uzavírá Architektura 20. století.

Architektura románská – kamenné svědectví

místo: románské podlaží Starého královského paláce, III. nádvoří

Románský sloh se na našem území začal plně rozvíjet až po roce 1100 a vyvrcholil na samém prahu gotiky ve 13. století, ovšem připomene i vznikající v období s příchodem křesťanství.

Oproti vznošené a vertikální architektura dojem tíhy, kleneb je rozkládána do šířky a obvodové zdi a poměrně úzká. Nejčastěji dochovanými románského slohu jsou kostely, související s křesťanstvím, jež upevňovalo svou pozici. také zbytky dobových hradů, dvorů.

Klášteř sv. Jiří, Praha 1 –Hrad (10. století)

území začal plně rozvíjet až po prahu gotiky ve 13. století, předrománské kamenné stavby Velkomoravské říše a spojené

gotice působí románská Hmotnost poměrně nízkých pocit tíhy ještě podporují silné okna.

architektonickými památkami rotundy a baziliky, tedy stavby v té době v Evropě (i v Čechách) Významné památky představují panských domů či zemanských

Expozice románského slohu je umístěna v románském podlaží Starého královského paláce – prostoru běžně veřejnosti nepřístupném. Hlavní důraz klade spíše na evokaci dobového prostředí.

Kombinaci speciálního nasvícení upozorňujícího návštěvníky na jednotlivé exponáty i na významné architektonické prvky místnosti a „dobových“ zvuků (nebo lépe ruchů) se autoři snaží přiblížit návštěvníkům atmosféru románské Prahy.

Jeden z nejvýznamnějších a nejzajímavějších exponátů tvoří **model patrového (již to je unikátní) kostela sv. Prokopa ze Zábोří nad Labem**. Objekt se zcela vymyká dobovému stavitelství a je tak trochu detektivní záhadou, kdo a pro koho jej postavil. Svěho druhu detektivku však představovala i rekonstrukce jeho původní podoby, potřebná pro vytvoření modelu. Kostel sice byl po léta předmětem zájmu a intenzivních výzkumů odborníků, nicméně až stavba modelu přinesla některé nové poznatky a opravila několik dosud uváděných omylů.

Ozdobou expozice románského slohu bude jistě také **votivní reliéf trůnící Madony s Ježíškem, anděly a klečícími donátory z baziliky sv. Jiří**. Tento umělecký skvost je jedním z vrcholů dobového sochařství. (Všechny jeho fragmenty byly nalezeny jako druhotně zazděné při opravě kostela na přelomu 19. a 20. století.)

Kromě modelu kostela sv. Prokopa ze Zábоří nad Labem byly pro tuto expozici vytvořeny i další modely významných staveb, jako například **rotunda sv. Víta z počátků Pražského hradu, románského paláce v Řetězové ulici či celého Pražského hradu po románské přestavbě**. Namátkou dále jmenujme **odlitek apoštola ze Žitenic, odlitek kouřimských lvů nebo fragment oblouku z Velehradu**.

Architektura gotická – cesta ke světlu

místo: gotické podlaží Starého královského paláce, III. nádvoří

Gotika vznikla ve Francii kolem roku 1150 a do Čech pronikla prostřednictvím řádu cisterciáků po roce 1230. Na našem území se dělí na ranou či časnou, vrcholnou a pozdní neboli vladislavskou.

K jejím nejtypičtějším znakům patří vertikálnost, lomený oblouk a celkově odlehčené působení staveb.

Také v gotice jsou nejčastější stavby církevní, nicméně objevují se již první kamenná města s řadou úzce specializovaných budov (radnice, masné a chlebné krámy apod.).

Expozici gotiky zahajuje instalace věnovaná stavitelství spojenému s řádem cisterciáků, který velmi výrazně ovlivnil evropskou kulturu. Zvláštní prostor dostaly tzv. ztracené památky, to znamená stavby, které se sice dochovaly v dokumentech, nicméně nezbyl po nich „ani kámen“. V autentických prostorách Sloupové síně je připomenuta také **dvorská kultura Karla IV a jeho syna Václava IV**. Závěr celé expozice pak tvoří prohlídka Vladislavského sálu, Jezdeckých schodů a přilehlých prostor.

Gotické podlaží Starého královského paláce bude u příležitosti výstavy zatemněno tak, aby v nastalém pološeru vyniklo zvláštní svícení, které využívá speciální světelné rámy zvýrazňující vybrané exponáty i architektonicky zajímavé prvky výstavních prostor.

Ústředním a bezpochyby nejkrásnějším exponátem této části výstavy je **mohutné sousoší Olivetská hora z kostela sv. Mořice v Olomouci**. Jde o sochy Krista a apoštola, z nichž každá váží přes 500 kg. Sousoší – opravdový vrchol dobového evropského sochařství – je vystaveno jen krátce po navrácení z reprezentativní výstavy Poslední květy středověku – od gotiky k renesanci na Moravě a ve Slezsku, která proběhla ve Vatikánu.

Jedinečnost českého umění gotické epochy budou reprezentovat i **makety dvou madon z Plzeňska** (podle mínění kurátorů nejhezčí z těch, které nás reprezentovaly na hannoverské světové výstavě Expo 2000), neboť to bylo právě řezbářské umění, jímž české země získaly ve své době evropskou proslulost.

V tzv. **Gočárově vitrině**, kde bývají vystaveny korunovační klenoty, najde návštěvník **překrásné moravské monstrance**. Součástí expozice tvoří i dva **unikátní transfery fresek pocházejících z dnes již zatopeného kostelíka v Dolních Kralovicích**. Pro doplnění zmíníme ještě **inkrustace z Karlštejna či model Poličky**.

Architektura renesanční – rozum a cit

místo: Letohrádek královny Anny, Královská zahrada

Slovo renesance pochází z italského a znamená znovuzrození či obrození. Italští umělci se totiž domnívali, že svými díly křísí starou antickou kulturu.

Do Čech pronikla renesance roku 1492 a „vládla“ zde až do počátku sedmnáctého století.

Proti gotické vertikálnosti, směřování vzhůru převládá šířkovost, klidné vrstvení a vodorovná linie. Rozměry staveb jako by byly přizpůsobeny lidskému měřítku. Obrat k člověku je vůbec jedním ze stěžejních rysů této doby, proto se pro ni také vžil další pojmenování – humanismus.

V době renesance roste moc měšťanstva a šlechty. Proto ubývá staveb církevních a zachovalo se mnohem více městských domů, paláců a zámků. Poprvé (pomineme-li antické stavitelství) se také objevují stavby určené k rekreačním, či zábavním účelům.

Expozice renesance nemohla být na Pražském hradě umístěna nikam jinam než do Letohrádku královny Anny. U příležitosti výstavy Deset století architektury byl **kompletně zrekonstruován jeho suterén** (a objeveny dosud neznámé fresky), **který tak bude vůbec poprvé zpřístupněn veřejnosti**. Soustředila se zde expozice představující základní principy renesance a dokumentující šíři jejich projevů.

Kromě nově zpřístupněného suterénu bude hlavním lákadlem expozice první patro Letohrádku, kam byl umístěn **model tzv. ideálního města**. Inspirováni renesančními obrazy ideálních měst antiky, vybrali autoři expozice nejpůsobivější průčelí renesančních staveb z celé České republiky, vytvořili jejich makety (vysoké až šest metrů) a umístili je po obvodu sálu – nalezneme zde **jindřichohradecký rondel, zámek v Litomyšli či dům čp. 61 z Telče**. Naskytne se tak bezpochyby jedinečný pohled, který je dalším důkazem snahy autorů této expozice o její netradiční pojetí.

Součástí výstavy v prvním patře bude také rozměrná **maketa rondelu ze zámku v Jindřichově Hradci**, do níž (stejně jako do některých domů ideálního města) bude možné vstoupit a zhlédnout krátké filmové smyčky věnované některým vybraným stavbám. Protiváhou rondelu se stane stejně veliká **maketa Hrádku z Českého Krumlova**, umístěná v přízemí u schodiště do prvního patra. K lákadlům bude patřit také **rakev Rudolfa II.**

Expozice pochopitelně počítá i s využitím exteriéru Letohrádku.

Architektura barokní – hra světla a stínů

místo: Jízdárna Pražského hradu

Baroko vzniklo jako umělecký sloh v Itálii v 16. století a po Evropě se šířilo v 17. a 18. století. Do Čech se dostalo již po roce 1610 a usadilo se zde do poloviny 18. století, kdy se jeho epizodou stalo rokoko.

Název barok měl původně hanlivý příděch. Ve středověké logice označoval nesprávné a směšné úsudky a v portugalštině znamená cosi jako nabubřelý. Pojmenování barok bylo narážkou na jeho „nedostatky a prohřešky“ proti pravidlům a zásadám renesance.

Barokní architektura má dva proudy: klasicizující – strohým uspořádáním vnějšku upomínající na antiku a dynamizující – plný pohybu, napětí, křivek zmocňujících se nejen jednotlivých tvarů, ale i půdorysů a vyžívají se v iluzi, zdobnosti a teatrálnosti.

V baroku opět získávají na důležitosti a slohové přiznačnosti stavby církevní, zejména kostely. Rozvíjí se však i architektura světská (zejména zámecká a parková). Jistou novinku představuje velký rozvoj a význam architektury venkovské a lidové.

Kostel sv. Markéty, Praha 6 – Břevnov (1708-1712)

Expozice barokní architektury je umístěna v Jizdárně Pražského hradu a neklade si za cíl vyjmenovat a ukázat všechny projevy baroka a jeho stěžejní památky, ale chce na charakteristických příkladech postihnout jeho principy či esenci. Tomu odpovídá i **dělení expozice do oddílů nazvaných Hmota, Prostor, Geometrie, Urbanismus, Detail apod.**

Expozice je výrazně architektonicky řešena a vévodí jí dva opravdu velkorozměrné modely. Prvním z nich, který návštěvníka uvítá hned u vchodu, je **rekonstrukce slavobrány vztyčená při příležitosti svatořečení Jana Nepomuckého v roce 1792 před katedrálou sv. Víta**. Jde o obrovskou malbu (rozměry odpovídající šíři i výšce průčelí Jizdárny), která vznikla pod vedením akad. malíře Špaleho, a doplňují ji některé dobové exponáty, takže vzniklo jakési dioráma.

Druhý **velkorozměrný model představuje maketa Kuksu**, architektonické památky světového významu, která je umístěna ve středu expozice a napomáhá jejímu dělení do zmíněných oddílů. Tento nákladný model byl vytvořen přímo pro projekt Deset století architektury.

Opomenut pochopitelně nemohl být **Jan Blažej Santini Aichl**, klíčová osobnost českého baroka. Jeho **kostel na Zelené hoře ve Žďáru nad Sázavou** se představuje na třech modelech a ostatním stavbám jsou věnovány fotografie na chodbách okolo prvního patra.

Architektura 19. století – okouzlení pokrokem místo: Císařská konírna, II. nádvoří

Již v druhé polovině 18. století dochází v Evropě k velké řadě změn. Začíná se rozvíjet průmysl, vlivem osvícenské filozofie mizí dosavadní hegemonie katolického náboženství a pozvolna se také přežívají velké feudální monarchie. V důsledku toho začíná narůstat pluralistické vědomí světa. Nastupuje doba kultu rozumu, návratů do přírody a znovuobjevování minulosti. To vše se pochopitelně promítá i do architektury, rozvíjející se v tomto smyslu zejména v 19. století.

Toto období přináší již definitivní ústup sakrální architektury a místo ní se objevují nové typy staveb – průmyslové továrny, zábavní a výstavní pavilony, nádražní budovy a podobně. Na scénu se dostávají také nové materiály. Dosud převládající kámen začíná nahrazovat beton, železo, litina a sklo. Znakem devatenáctého století je také počátek zájmu o architektonické památky a jejich obnovu.

Expozice 19. století představuje v rámci výstavy Deset století architektury výjimku - jako jediná není umístěna do autentických prostor. Jsme však přesvědčeni, že to návštěvník nejspíš ani nepozná. **Do prostoru Císařské konírny byla totiž vestavěna jen o málo zmenšená replika skleníku ze zámku v Lednici, představujícího jeden z vrcholů dobové architektury.**

S trochou nadsázky by bylo možné říci, že expozice 19. století bude jakousi oddychovou zónou. K této domněnce svádí nejen to, že maketa skleníku bude doplněna příslušnou flórou a živým ptactvem, ale především skutečnost, že místo modelů a současných dokumentárních fotografií leží těžiště výstavy v dobových „druhotně architektonických“ dokumentech. Autoři expozice pátrali v archivech a depozitářích doslova po celé republice a výsledkem je obrovské množství **krajinomaleb, vedut, skicářů a jiných dokumentů zobrazujících dobovou architekturu očima jejich současníků**. Podle slov hlavního kurátora ak. arch. ing. Miroslava Řepy bylo pro všechny překvapením, jaké množství výtvarných památek vysoce umělecké hodnoty se dochovalo a je po celé České republice „poschováváno“ – namátkou návrh **fantaskní architektury – Rájec nas Svitavou, koláž kreseb a grafik ze skicářů a cestovních deníků či thonetový nábytek a model Rudolfiny**.

Jistou výjimku v celkové koncepci expozice představuje snad jen **rozměrná maketa scénografie k jedné z oper W. A. Mozarta**,

Architektura dvacátého století – místo pro náš život místo: Sloupová síň, Rothmayerův sál a Klínová chodba, I. nádvoří

Dnes již uplynulé dvacáté století představovalo dobu velkého uměleckého, a tedy i architektonického kvasu. Skoro každé desetiletí přineslo nový styl, nové stavební materiály a postupy a jinak také chápalo funkci architektury. Bylo proto nesmírně obtížné koncipovat expozici tak, aby alespoň něco z toho divákům zprostředkovala. Autoři se nakonec rozhodli představit v Rothmayerově síni, ústředním sále expozice, osm klíčových staveb české architektury 20. století a jejich tvůrce. Více než v jiných expozicích je zde věnována pozornost jednotlivým architektům. Charakterizují je nejen modely jejich klíčových staveb, ale i podrobné životopisy a ukázky dalších prací. Například **Mies van der Rohe, autor vily Tugendhat v Brně**, je zastoupen nejen modelem této evropsky proslulé stavby, ale vystaveny jsou i prvky z jejího interiéru, konkrétně křesla a stoly, které autor sám navrhl. Dále zmiňme **model TV**

vysílače na Ještědu, model vily Muller Adolfa Loose či model Krejcarova pavilonu ČSR na Světové výstavě v Paříži 1937.

Do prostoru bývalé šatny Plečnikova sálu je umístěna expozice nazvaná Cesty, cesty, cestičky, mapující variety různých architektonických stylů dvacátého století od kubismu přes funkcionalismus až k socialistickému realismu.

Dynamiku dvacátého století zastupuje stříbrná tatra světoznámého cestovatelského páru Hanzelka – Zikmund. U východu z expozice pak budou instalovány tři obrazovky, na nichž se v krátkých, spíše klipových sekvencích připomenou současné vývojové tendence české architektury. Tyto tři obrazovky budou mířit ven z expozice jako pomyslná šipka ukazující do třetího tisíciletí.

Kubistické domy pod Vyšehradem, Praha 2 (1912-1914)

Vstupné:

Vstupenky je možné zakoupit ve všech expozicích projektu Deset století architektury. **Vstupenka je platná po dobu 2 měsíců.**

Výstava trvá do 31. října 2001. Otevřeno denně od 10.00 – 18.00 hodin.

- Základní vstupenka (pro všechny expozice) 240,- Kč
- Zlevněná vstupenka (pro všechny expozice) 140,-Kč
- (děti od 6 – 16 let, studenti na určené průkazky, občané ČR nad 65 let, vojáci do hodnosti četaře, handicapovaní občané)
- Rodinná vstupenka (2 dospělí + min. 1 dítě) 420,-Kč
- Děti do 6 let, osoby starší 75 let zdarma

Podle oficiální tiskové zprávy zpracovala **HANA SCHENKOVÁ**

**** **ženy mají co dohánět.** Podle celosvětové statistiky vykonávají ženy asi 40% veškeré práce, a na zásobení potravou se podílejí dokonce 50%. V Africe jižně od Sahary dokonce 80% a na zásobování rýží, nejdůležitější potravou v Asii, mají zásluhu ženy v 90%. Svět odměňuje tuto záslužnou činnost dost absurdně. Tak kupř. v Alžíru bylo mezi roky 1995-1998 znásilněno asi 5000 žen ozbrojenými islámskými jednotkami. V Egyptě 29% mladých nevěst je svými partnery tělesně trestáno, z nich přes 40% v těhotenství. My, muži, jsme přece jenom máčo hrdinové, i uvnitř těch kožených bund, holínek a okovaných nejen opasků.

**** i **poklidné létání bez nehody** není tak zcela bezpečné. Cestující v letadlech jsou vystaveni škodlivému záření 265x více než na zemi. Zvlášť létáte-li pravidelně a často nad póly.

**** podle zpráv belgických medií pracuje průměrný Belgičan **od Nového roku do 2. září pro stát**, tedy na daně a sociální prémii. Z evropských zemí je to nejdéle, ještě déle než třeba průměrný Švéd, který vydělává pro sebe již od 14. srpna. Nejlépe jsou na tom Švýcaři, kteří pracují pro sebe již od 1. máje. V květnu s nimi začínají i na Islandě, ale až od 21. V červnu začínají ještě Britové (od 7.), Irové (od 18.) a Řekové (od 24.). Od 2. července pracují na sebe v Portugalsku, pak Španělé (od 8.) a rovněž od 8. v Lucembursku. V červenci to ještě stihnou Holanďané (od 27.) a Rakušané (od 30.). Ostatní se musí spokojit s radostí z práce až během srpna, Němci od 12. O ostatních evropských zemích statistika nemluví, zato Japonci počínají již 8. května a Američani o týden později. Tak snad si vzít na první polovinu roku dovolenou?

**** konference WHO v prvních měsících roku ve Stockholmu vydala málo povzbudivá čísla **o vztahu současné mládeže k alkoholu**. Tak mezi velšskými třináctiletými dětmi téměř 40% přiznává opilost nejméně dvakrát. Ve Švýcarsku totéž přiznává pouze 6% jejich vrstevníků. V proslulém Dánsku hoši 15-16 let mladí přiznávají opilost již alespoň dvacetkrát. Z jedenáctiletých Řeků pije 20% alkoholické nápoje nejméně jednou týdně, kdežto v Grónsku tak činí pouze jeden ze sta a dívky vůbec ne. Pouze 2% patnáctiletých českých hochů dosud neokusilo alkohol, v Izraeli 22% hochů stejného věku a 38% dívek. Ve státech, které zakázaly reklamy na alkoholické nápoje, se prý snížila jejich spotřeba o 16%. Jak komu a jak kde.

**** ve věku 87 let zemřel v Los Angeles známý filmový režisér **Stanley Kramer**. Natočil 35 filmů, které byly 85x navrženy na Oscara, 15x vítězně. Starší generaci nejznámější byl film V pravé poledne (High Noon).

**** podle britského časopisu Celebrities' Body má **ideální ženská postava** mít obličej podle herečky Catherine Zeta Jones, pozadí jako herečka Jennifer Lopez, břicho jako Geri Halliwell (ex-Spice Girl) a nohy jako Victoria "Posh Spice" Beckham. **A muži?** Zadek jako zpěvák Robbie Williams, ruce jako Russell Crowe (Oscar herec - Gladiátor), nohy fotbalisty Beckhama a vlasy jako Brad Pitt. Lopez a Pitt jsou nejúspěšnější i v celkovém hodnocení. Naproti tomu nejméně pohlednou tělesnou schránku má herečka seriálu Ally McBeal Calista Flockhart, z mužů pak diskjockey Chris Evans, těsně sledován hercem Leonardo DiCaprio. Sotva se ve všem shodnem.

**** skupina asi **třiceti horolezců** se letošního jara vydala na pochod k nejvyšší hoře světa Mt. Everestu, aby zde provedla jarní úklid. Odhaduje se, že v okolí základních horolezeckých táborů se nastřádalo přes sto tun odpadků, především prázdných lahví od kyslíku, zbytků lan, stanů, výstroje a potravinových obalů. Skupina třiceti Nepálců, jednoho Korejce a dvou Japonců doufala posbírat asi tři tuny z tohoto nejvyššího smetiště světa, hlavně z výšky nad 6400 metrů. Celková úmrtnost hory je asi 180 lezců, od prvozdolání dvojicí Tenzing - Hillary zdolalo "horu" asi 800 lezců.

**** 3. května 2001 zemřel ve věku 91 let dlouholetý basista Národního divadla **Karel Kalaš**; narozen 9.10.1910 ve Vidni, již v roce 1934 člen Slovenského národního divadla v Bratislavě, od roku 1939 na pozvání Václava Talicha v Národním divadle v Praze, kde zůstal aktivně činný do roku 1972 a vytvořil asi čtyřicet rolí.

**** Krom Pražského jara, které je ve světě již dostatečně známo, je také **Pražský zimní festival** na sklonku roku. Na letošní je naplánována mj. první opera **Bohuslava Martinů** Voják a tanečnice, **Mozartův** Don Giovanni v režii **Miloše Formana** a **Čajkovského** Louskáček. Též **Jiří Kilián** má přijít ke slovu. Pamatujte na včasnou rezervaci vstupenek, chcete-li něco z bohatého programu vidět. Více v Českém turistickém centru v Amsterdamu.

**** známý člen skupiny Beatles **Paul McCartney (59)** se **možná ožení** se svou o čtvrt století mladší přítelkyní **Heather Mills (33)**. Ženicha představovat nemusíme, je dobrá partie s odhadem majetku na 713 milionů liber (cca 2500 milionů guldenů, 400 miliard korun), je přes dva roky vdovcem po třicetiletém šťastném manželství s chotí Lindou, s níž má čtyři děti. Heather Mills je bývalá modelka, po nehodě v roce 1993 jí musela být amputována noha pod kolenem a potom založila organizaci Mills Charity Fund, pomáhající válečným invalidům s podobným osudem. Tak uvidíme.

**** v květnu zemřel v Rusku pan **Tupolev mladší**, který ve šlépějích svého slavného otce je autorem-konstrukérem známých letadel téhož jména, která dlouho ovládala vzdušný prostor východního světa. Jejich neoblíbenost v letecké osobní dopravě lze více přičíst menšímu komfortu, stáří strojů a materiálů, než konstrukčním nedostatkům.

**** od 11.května vychází nejstarší český deník **Lidové noviny v barvách**. Současně rozšiřuje svůj obsah o řadu zajímavých příloh, které se sešitovou barevnou přílohou **Pátek** značně obohatí svět zajímavých informací. Lidovky si tak upevňují pozici na prvním stupni žebříčku intelektuálního denního tisku.

**** **filmový festival v Cannes** se letos v kategorii celovečerních filmů musí obejít bez naší účasti. Šance se dávala dosud nejdražšímu (240 milionů Kč, cca 16 milionů guldenů) českému filmu **Tmavomodrý svět** (Jan Svěrák), ale přestože komise čekala do poslední chvíle na jeho předvedení, se nakonec do vybrané třiadvacítky přijatých filmů nedostal. Přesto se ale zdá, že tento náš slibný film, který od května běží v českých kinech, si cestu do světa najde.

**** za posledních osm let vzrostl počet **seriózně zkoušených léčebných prostředků na různé formy zhoubného bujení ze 124 na 420**. I když nelze doufat v jeden univerzální prostředek, pokusy v boji s některými druhy zhoubného bujení jsou velmi slibné a některé i klinicky úspěšné.

**** ve věku **88 let zemřel** koncem května **Perry Como**, americký zpěvák, který si dovedl udržet vysokou popularitu u širokých vrstev v celém světě po šedesát let.

**** ve věku 68 let startuje ve Francii své předem vyprodané turné **italský advokát Paolo Conte**, který před mnoha lety vyměnil své původní povolání za **oblast jazzu**. Dá se říci proti své vůli, neb nechtěl být ani zpěvákem ("nemám na to hlas"), ani pianistou, ani skladatelem a ani textařem. Láska k dobrému jazzu ho však již nepustila, úspěchy tomu napomohly, a dnes je vše, co si netroufal ani být, a doprovází ho jednadvacetičlenná skupinka a miliony jeho věrných. Čirou náhodou patřím už mnoho let mezi ně.

**** **Bob Dylan dovršil 60 let** přes všechny srdeční ataky. To to utíká ...

DIVADELNÍ ČTVRTLETKA

Mimořádný divácký úspěch slaví v Praze inscenace Jakuba Špalka **Richard III.** (W. Shakespeare) v provedení divadelního spolku Kašpar. Titulní roli ztvárnil charismatický **Jan Potměšil**, který o své roli prohlásil následující: „... čím víc jsme zkoušeli, tím víc jsem objevoval Richardův lidský rozměr. Rozhodl se z vlastní vůle sloužit zlu. Každý má v sobě ďábla i anděla a záleží na nás, komu z nich dáme přednost. (...) U Richarda převážila víc jedna stránka, řekl si, když neobstojím jako miovník, budu dělat svinstvo. Zprvu je to jenom hra, která ho baví, takové to posouvání se k mocenskému korýtku. Ale jakmile začne konat, roztočí se nezastavitelná spirála. Richard potřebuje stále víc obětí, víc a víc krve. S jídlem roste chuť, přestat nelze, nemá to řešení, snad jenom v záhubě. Když si kladu otázku, jak se vyznat v té roli, uvědomuji si mimo jiné, že je to náš současník. Jde o modelovou situaci vyhnanou do extrému. Denně se rozhodujeme, použijeme-li malou lež či lest, nebo budeme pravdiví a upřímní a v důsledku toho třeba přijdeme o dobré výhody. Považoval jsem za důležité, abychom tu hru nastudovali a začali ji hrát teď a ukázali divákům, jak je jednoduché sklouznout a kam vedou rozhodnutí typu 'půjdu přes mrtvolu'.“

Olomoucké **Studio Hořící žirafy**, které se krom jiného proslavilo nejen u mladého publika svým kabaretním představením *Kostlivec v silonkách*, se chystá do nových divadelních prostor. Po pětileté samostatné existenci se ze souboru stává sesterská scéna Moravského divadla Olomouc, která pod vedením um. šéfa Jana Drábka bude hrát ve vlastním divadelním sále nazvaném Hořící dům a vydávat Hořící noviny. Drábek získal v roce 1994 hlavní cenu Nadace Alfréda Radoka za hru *Jana z parku*, dále napsal *Vařila myšička myšičku*, *Kosmická snídaně aneb Nebřenský, Švédský stůl*. V nejbližší době by měla vyjít antologie Drábkových her.

Po jeden a půl leté rekonstrukci vstoupilo v lednu znovu do provozu **ostravské Divadlo Antonína Dvořáka**. Svou činnost zahájilo velkolepou inscenací *Zlaté rouno*, která byla určena všem třem souborům divadla. Hru zpracovávající antickou mytologii napsali Marek Pivovar, Radovan Lipus a Pavel Helebrand podle románu Roberta Gravesa.

Vyšla šestsetistránková publikace **Česká divadla – Encyklopedie divadelních souborů**. Dvacepět pracovníků Kabinetu pro studium českého divadla sepsalo 292 hesel, zachycujících přehledné dějiny novodobého českého divadla za posledních 300 let (až do roku 1989). Tuto encyklopedii vydal Divadelní ústav.

V Klicperově divadle Hradec Králové se uskutečnil pozoruhodný projekt **Ze života hmyzu**. Na rozsáhlé inscenaci se podílelo sedm režisérů (Nina Vangeli, Vladimír Morávek, Michal Dočkal, Zdeněk Plachý, David Jařab, Martin Tichý, Pavel Šimák), kteří podle svého zpracovali texty Franze Kafky, bří Čapků, Jana Karafiáta, Ondřeje Sekory, Davida Drábka ad. Výsledný tvar inscenace tvoří série krátkých desetiminutových scének, které protkávají dva leitmotivy: četba Kafkovy *Proměny* a téma biblické potopy. Inscenaci doprovází minimalistická scénografie – bílá krabice scény bez dramatických, popisných nebo básnických znaků, s výraznými kostýmy.

Pražský komorní balet – Balet Praha bojuje o přežití. Těžká situace z doby normalizace se nezlepšila ani po roce 1989. V devadesátých letech z vedení postupně odešli Pavel Šmok, Jiří Opěla, Antonín Schneider a Libor Vaculík. Na jedné straně nelze souboru upřít výborné umělecké výsledky, kvalitu souboru a repertoáru. Na druhé straně však nelze opomenout hrozivý dluh, problematicky fungující a málo průhlednou organizační strukturu. Do záchranné akce se znovu pouští v roli um. šéfa Pavel Šmok.

První divadelní čtvrtletí bylo již tradičně bohaté na předávání různých cen hodnotících divadelní události předešlého roku. A tak se kromě výše zmíněné Ankety kritiků uskutečnilo také předávání Cen Alfréda Radoka a Cen Thálie.

Ceny Alfréda Radoka (na rozhodování se podílejí divadelní novináři) **za rok 2000** získali:

- inscenace roku: D. Šostakovič: Lady Macbeth Mcenského újezdu, režie: D. Radok, dirigent: Fr. Preisler ml., Národní divadlo Praha;
- ženský herecký výkon: Klauďia Dernerová v roli Katěřiny Izmajlovny z inscenace opery Lady Macbeth Mcenského újezdu;
- mužský herecký výkon: Jan Potměšil v roli Richarda III. ze stejnojmenné inscenace div. spolku Kašpar (režie: Jakub Špalek);
- divadlo roku – Činoherní studio Ústí nad Labem;
- hra roku – Mark Ravenhill: Faust (Faust je mrtvý), režie: J. Pokorný, dramaturgie: L. Havlíková, HaDivadlo Brno.

Ceny Thálie (o jejich udělování rozhoduje prezídium Herecké asociace) **za rok 2000** převzali:

- činohra: Taťjana Medvecká (role královny Alžběty ve hře Marie Stuartovna, ND Praha), Ivan Trojan (titulní role v inscenaci Oblomov, Dejvické divadlo Praha);
- opera: Klauďia Dernerová (role Lady Macbeth, ND Praha), Valentin Prolat (role Dona Carlose v opeře Don Carlos, Janáčkovovo divadlo Brno);
- opereta, muzikál: Lucie Bílá (role Johanky v muzikálu Johanka z Arku, Divadlo Ta Fantastika Praha), Tomáš Černý (role prince Su-Čonga v operetě Země úsměvů, Hudební divadlo Karlín);
- balet, pantomima: Kateřina Benešová- Rejmanová (role A Bomby v baletu Hirošima, Pražský komorní balet), Jiří Pokorný (role Normana Batese v baletu Psycho, ND Praha);
- cena za celoživotní dílo: Stela Zázvorková (činohra), Ivana Mixová (opera), Marta Drottnerová, (balet);
- zvláštní cena kolegia: Otomar Krejča
- cena pro mladého umělce do 33 let: Radek Holub

Režiséra **Otomara Krejču** udělení Thálie příliš nepotěšilo a předávací ceremonie se nezúčastnil. Na otázku, co by si přál, kdyby mu Thálie mohla splnit to nejnepelnitelnější přání, odpověděl smutně: „Aby mi vysvětlila, proč jsem bez zaměstnání.“

podle Divadelních novin a MF Dnes zpracovala **KATEŘINA NEVEU**

ITs - Mezinárodní festival divadelních škol

Letošní dvanáctý ročník festivalu se bude konat od 21. do 30. června v Amsterdamu a zúčastní se ho studenti taneční akademie DUNCAN CENTRUM v Praze a studenti Janáčkovy akademie múzických umění z Brna.

Around, around and Back (Duncan Centrum) – zařazeno do programu Jonge Maker 1

Kdy: 21.6. (20.00 hod.), 22.6. (22.00 hod.), 23.6. (22.00)

Kde: Theatreschool Amsterdam, Philip Morris danszaal

OZ – multikulturní muzikál (JAMU)

Kdy: 29.6. (20.00 hod), 30.6. (20.00 hod)

Kde: [NES]theatre Frascati 2 Amsterdam

Předprodej: [NES]theatre, De Brakke Grond (tel.: 020 - 626 68 66)

SOUČASNÉ ČESKÉ UMĚNÍ V DELFTU

HANA SCHENKOVÁ

V neděli 8. dubna 2001 proběhla v galerii Art Centre Delft vernisáž výstavy souhrnně nazvaná Současné české umění v evropském kontextu. Tuto akci zorganizovalo České centrum ve spolupráci se zastupitelským úřadem v Haagu. Iniciativa uspořádat výstavu českého umění právě v Delftu vzešla od nadace World Art Delft. Výběr umělců byl ponechán na Českém centru a byl poměrně rozmanitý. Na výstavě se představili nejenom umělci tvořící v České republice, ale u čeští umělci působící v zahraničí (Ladislav Dydek, Bořek Šípek). Návštěvníci tak měli možnost seznámit se s tvorbou Andreje Bělocvětova (obrazy), Ivana Bukovského (obrazy), Petra Císařovského (plastiky), Ladislava Dydka (kresby), Elišky Jilemnické (plastiky), Ladislava Malinského (netradiční třírozměrné obrazy), Lubomíra Peška (obrazy), Vladimíra Suchánka (grafiky) a Bořka Šípka (sklo).

Výstavu slavnostně zahájila velvyslankyně České republiky v Nizozemsku Helena Bambasová za překvapivě velké účasti publika – známého i neznámého z doposud pořádaných kulturních akcí. Zejména potěšila účast mladší generace. Obavy, že galerii dle přiloženého plánu nikdo nemůže najít, byly naštěstí rozptýleny. Art Centre Delft se nachází téměř na okraji Delftu v pěkném prostředí uprostřed pastvín. O hudební doprovod se zasloužilo smyčcové trio ve složení Martin Kaplan – housle, Josef Fiala - viola, Václav Fleissig – violoncello, které si okamžitě získalo srdce nejenom českých, ale i holandských hostů. Líbily se jak netradičně zpracované lidové písně, tak velebné skladby folklorní. Zároveň v horním patře galerie probíhala výstava tradičních velikonočních ozdob - kraslic, které na místě vyráběla paní Ludmila Kubálková, členka Asociace malířů a malířek kraslic České republiky se sídlem v Libotenicích (okres Litoměřice). Tato organizace sdružuje 130 malířek a malířů kraslic ze všech regionů republiky s cílem chránit a udržet tradiční způsob tvorby do budoucna. Česká republika je zapsána v UNESCO jako jediná země, ve které se o velikonočních udržuje zvyk malování kraslic. Publikum především ocenilo zručnost, cit a lehkost, s jakou paní Kubálková vyškrabovala nevyčísitelné množství motivů a vzorů na obarvená vajíčka (této technice se odborně říká gravírování). Zájemci si tak nejenom mohli zblízka výrobky prohlédnout, ale i zakoupit, což řada z nich učinila. Všichni přítomní obdivovali i nádherný, přitom velmi jednoduchý a skromně zdobený středočeský kroj, ve kterém paní Kubálková malovala kraslice. Po oficiální části se hudebníci přesunuli rovněž do prvního patra, kde zahráli české a moravské folklorní písně. Po počátečním zdráhání se řada hostů zapojila i do zpěvu. O kulinární zpestření se postaral kuchař velvyslanectví pan Šourek, ambasáda rovněž dodala i česká vína. O tom, že vernisáž se vydařila, snad není pochyb a každý odcházel domů spokojený a plný zážitků.

K dispozici byly rovněž publikace o České republice a o činnosti Českého centra, včetně programu festivalu českých filmů, který se uskutečnil v dubnu a v květnu ve filmovém klubu Lumen v Delftu. Největšímu zájmu se těšily především starší české filmy, které se promítaly vždy v pondělí.

V rámci doprovodných akcí se konal v neděli 22. dubna výtečný recitál mladé pianistky Petry Matějové a 1. června koncert dětského pěveckého sboru Klíček z Prahy. Obě akce se uskutečnily rovněž ve World Art Centre v Delftu.

Z reakcí návštěvníků na všech zmiňovaných akcích nezbyvá než potěšeně konstatovat, že zájem o Českou republiku neklesá, ba naopak se neustále zvětšuje. Ti, kteří výstavu ještě nestačili zhlédnout, mají tak možnost učinit do 1. července tohoto roku.

Záběry z výstavy v Delftu
(Foto J.K., L.M.)

world art Delft

LUŠTÍRNA

Legenda ke křížovce č.21/2001 (na protější straně)

VODOROVNĚ: **A:** Hudební těleso (zkr.) - šelmy - podnik v Přerově - dívčí jméno. **B:** Šikovní - amer.rozhl.stanice - vyhynulý pštros - arabský kmenový vůdce. **C:** Pomalu vyprazdňovat tekutinu - objemné plavidlo - zkrácený politik Nicaraguy - vodní zvíře. **D:** Německy jako - obuvník - anglicky obloha - rod květin (botan.) - **E:** Odplácí potupu vladařky - os.zájmeno - krádež. **F:** Opuchliny - štíhlá ryba u kuchyňské potřeby. **G:** Dým - africká antilopa - muž.jméno - trápení. **H:** Vrchovatí - moře - marně - lid. uměl. tvořivost (zkr.). **I:** Hon - sídlo v Čechách - unie evrop. dudáků (zkr.). **J:** Letecké muzeum - vajgl - sloní zub či kapusta. **K:** Alžírský voják - vysoká polit. hodnost - značka auto-opraven - označení techn. poraden. **L:** Technický titul - vodní nádrže (fonet.) - asociace dobrovolných temelínců - český zpěvák - druh. **M:** Prvek skoku a velké šero - severský paroháč - slovenské pohoří. **N:** Prudká - německý zápor - žádost o uvolnění cesty - léčebné látky. **O:** Šat - průjem - vztek - část okna či obrazu. **P:** Hudební foukadlo - manžel elektr. pánve - střevíce vyhození hodné. **Q:** Menší slovanský obchodní kartel - římská padesátka. **R:** Říční styk - záchvat - vodní klid. **S:** Starovek - pečivo - řecky černý. **T:** Autor indiánské literatury - šamstr - trnovník - dívčí jméno holandské zmrzliny.

SVISLE: **1:** Zkr. č. politické strany - tropické šilenství - hadstvo - vzdálím se trhanými pohyby. **2:** Český pianista - vydavatel TORSTu (přibližně) - otec herečky Ondrákové - Chaplinka. **3:** Holedbatel - naděje některých žen i mužů - cizí měna. **4:** ZAČÁTEK TAJENKY. **5:** Svatba - angl. zlato - úkon kněze - tropický keř k pití. **6:** Milánský klub - angl. váha - žen. jméno - na žádné místo. **7:** Cizí muž- jméno - název vysoké školy umění (zkr.) - starší umělá hmota. **8:** Letadla (fonet.) - chlapecké jméno - zkr.hnutí mládeže - technická zpěvní pomůcka. **9:** O známém českém hradu - SPZ Olomouce - postava antické mytologie (ž) - rohová ochrana prstu (lid.). **10:** Násilná změna půdy - lat. spojka - tér - mezinár. zkr. pro Sovětský svaz - důvod zvlhnutí ženy. **11:** Inf. onemocnění - č. letecká spol. - velký č. rekreační rybník - hektolitr - brýlař. **12:** Lagtinský rozkaz k milování - dávný filmový magnát (fonet.) - kozí pach - částka - chlapecký Oto k pluhu. **13:** Bolestná obec na Curyšském jezeře - části setů (tenis) - dovednost (zastarale) - angl. ucho - známá mezinár. sport. zkratka - rakouský secesní malíř. **14:** KONEC TAJENKY. **15:** Pokrokový komunikační způsob - druh letadla - kg. **16:** Osob. zájmeno - německy stavba - vojenská náhrada ponožek - lat. země - futrál převážně školní. **17:** Matyášovo rodiště bez eR - kamarád Alíka - škrobárenská surovina .

NAPOVĚDA: Danae, RKO, Zukor.

+O+

lm

Rozluštění křížovek 19 a 20 z minulého čísla 1/2001

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		
A	Z	N	D	I	O	P	D	V	A	O	D	K	U	P	B	U	H		
B	J	U	D	R	Č	I	Ž	E	K	B	U	L	H	A	R	K	A		
C	A	D	M	I	R	A	E	D	D	Y	V	E	R	K	A	O	N		
D	S	A	N	D	T	E	R	O	V	A	P	Y	L	Č	S	A			
E	N	E	O	I	A	N	P	O	J	A	V	S	L	E	T	Y	S		
F	A	T	H	U	T	N	I	K	I	T	R	N	I	C	E	O	C		
G	S	U	O	M	I	J	K	A	N	T	Ů	R	E	K	Z	D	E		
H	O	D	S	E	K	A	T	T	É	P	O	D	K	L	A	U	N		
I	D	A	T	E	L	R	K	A	M	I	Z	O	L	A	V	L	K		
J	I	D	Ě	L	A	D	I	R	U	D	O	Z	E	M	Ě	I	A		
K	K	O	N	I	R	N	A	S	J	A	N	E	L	E	M	A	Š	A	N
L	B	A	M	B	A	S	O	V	A	H	E	L	E	M	A	N	Ý		
M	O	T	K	A	D	R	D	E	M	O	L	I	C	E	K	Y	Z		
N	J	H	O	V	K	O	S	T	U	M	E	P	O	K	O	J	E		
O	K	E	H	A	B	R	K	R	K	O	N	O	S	Ě	P	A	R		
P	O	N	A	N	I	E	S	K	O	Č	P	R	O	P	I	V	O		
Q	V	P	R	D	O	B	I	A	P	O	K	O	R	N	A	E	T		
R	I	U	R	I	L	E	N	Č	A	P	I	D	M	P	T	P	N		
S	C	L	U	J	O	L	D	K	R	U	Š	N	O	H	O	Ř	I		
T	E	T	C	K	K	L	A	U	D	A	I	R	K	R	I	K			
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17		

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
A	Ú	P	A	P	R	O	Š	K	O	V	A	P	U	Z	E	N	O
B	V	O	L	Ě	E	M	A	D	R	A	L	O	Z	A	K	O	P
C	S	T	A	R	K	A	L	Y	P	R	I	H	O	R	I	V	A
D	P	O	K	L	I	C	A	Ž	O	L	Ď	Y	C	E	P	I	N
E	A	M	T	A	G	K	A	N	E	C	U	B	I	V	O	J	E
F	P	S	I	N	O	É	L	E	O	N	O	V	K	R	T	E	K
G	O	T	V	O	R	V	O	J	K	O	V	I	C	E	K	K	K
H	L	A	B	E	Š	A	T	S	A	P	E	R	A	K	R	Y	L
I	E	V	A	L	E	H	R	O	M	A	P	E	K	L	O	L	V
J	N	E	B	U	D	O	U	Ž	K	R	I	Ž	O	V	K	Y	
K	T	R	A	F	O	R	O	L	I	N	G	S	T	O	N	E	S
L	A	B	S	P	R	O	L	U	K	A	O	N	M	L	I	Č	I
M	E	T	A	R	E	V	T	S	R	O	T	E	R	O	S	A	L
N	V	A	Ň	O	V	A	S	T	A	T	R	A	T	A	P	A	
O	R	U	M	S	U	E	M	I	R	I	A	M	H	O	L	I	Č
P	O	D	R	B	Ě	Ů	S	T	R	K	M	A	M	S	O	P	K
Q	P	O	H	Y	B	R	T	E	M	P	A	R	O	L	N	O	A
R	A	P	A	T	R	O	V	L	A	S	T	A	T	Ě	P	L	A
S	K	O	V	Á	K	P	R	E	R	I	E	S	O	P	T	I	L
T	S	P	A	L	A	A	Z	A	S	K	R	T	R	E	N	T	A
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
A																		A
B																		B
C																		C
D																		D
E																		E
F																		F
G																		G
H																		H
I																		I
J																		J
K																		K
L																		L
M																		M
N																		N
O																		O
P																		P
Q																		Q
R																		R
S																		S
T																		T
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	

Křížovka č. 21 k číslu 2/2001

DĚTSKÝ KOUTEK

Milé děti,

tuto jazykovou záměnkou pro vás vymyslel Václav Šadrak II. a čeká na vaše rozluštění na adresu LUŠTÍRNY, 2513 XL / 287 Den Haag. Můžete zklamat psa ?

Postup řešení: Záměnou jednoho písmene lze z dětského potěšení (1) získat průjem (2), z něhož vsunutím samohlásky vznikne bodrá Moraravanka (3), z níž změnou jedné samohlásky vzejde holčička (4), a opět změnou samohlásky stihací běh (5), dále změnou souhlásky kadeřnice (6), a opět změnou souhlásky politicky uvědomělá žena (7), další změnou souhlásky květinka (8), a další změna písmene dá vám možnost vykoupat děcko (9). Nová písmena v řádku jsou vyznačena. Mnoho zdaru v řešení přeje

1	H																	A
2		N																A
3		A																A
4																		A
5		O																A
6																		A
7		V																A
8																		A
9		A																A

Václav Šadrak II. (*10.11.98)
je hrubosrstý jezeříček, autodidakt,
stálý dopisovatel Nizozemských listů

NÁVOD JAK LOUPIT

Milý kamaráde,

vítám tě do Holandska, kde budeš delší dobu žít a pracovat. Žádáš mne o radu v různých věcech. Z toho vybírám jednu moc důležitou otázku: Jak bys se měl zachovat, kdybys byl v noci ve svém bytě přepaden?

No, to by se odehrálo asi takto:

Najednou by pozdě večer někdo zazvonil u tvých dveří. Skrze sklo dveří bys viděl podsaditého člověka středních let. Muž nebo žena? To už dnes v Holandsku není skoro k rozeznání. Po vteřině zaváhání bys otevřel. On (muž) se ti pak představí jako, dejme tomu, Smolíček Pacholíček. A že je tvůj soused a rád by s tebou navázal kontakt. Jsi samozřejmě překvapen a honem tě nenapadne nic, čím bys ho mohl odmítnout. Možná, kdybys řekl, že máš právě v pokoji nahou dívku na kanapi, tak by zblekotal omluvu a odešel by. Leč nestalo se.

A tak on tedy vejde dovnitř, a sotvaže za ním zabouchnou dveře, vyloví z náprsní kapsy pistoli a namíří ji na tvou hlavu. Není to pravá pistole, jenom velmi zdařilá napodobenina, dětská hračka. Pro Smolíčka Pacholíčka je to však důkaz, že ti nechtěl nic udělat, že to byl jenom žert. To všechno tě ale v těch pár vteřinách nenapadne. A tak se samozřejmě vyděsíš a chvíli čekáš, co bude. To je dobře, poněvadž kdybys propadl panice a začal volat o pomoc, tak by se mohlo ukázat, že pistole byla přece jen pravá.

Ten „podezřelý člověk“ (teď už je jasné, že ti je „podezřelý“, ale nesmíš ho ještě nazvat lupičem, na to jsme my v Holandsku hrozně citliví. Dokud ještě není řádným soudem odsouzen, je pořád jenom „podezřelý“) tě ostře pobídne, abys mu vydal všechno cenné, co máš v bytě. Peníze, šperky, vkladní knížky, šeky, bankovní kartičky. V tuto chvíli si opravdu honem nemůžeš vzpomenout, ve kterých šuplatech tohle všechno máš. Volat policii nemá ovšem smysl... Abys získal trochu času a abys uklidnil vzniklou situaci, nabídneš mu šálek kávy... On to odmítne s tím, že má před sebou ještě 2 – 3 podobné „karweitjes“ (přepadení). A vůbec – že si to všechno najde sám, pokud se posadíš na židli a necháš se k ní připoutat a zalepit si ústa širokou náplastí. Tak se tomu všemu podrobíš a tiše sleduješ, jak „podezřelý“ rychle nalézá věci, o kterých jsi ty sám ještě nedávno nevěděl, kde vlastně jsou. – Konečně je „podezřelý“ uspokojen, zabouchne za sebou dveře a zmizí.

Po delší době se ti podaří vymanit se z pout, strhnout náplast z úst a zavolat policii. Tam ti odpovědí, že si to zaznamenali a že jsi té noci (rána) tolikrát na řadě.

Tím může tato historie končit. Pojišťovna ti zaplatí „materiální“ vzniklou škodu, a když budeš šikovný, vymámiš na příslušné instituci v penězích taky „imateriální škodu“ za úlek, následné děsivé sny a různé jiné psychické potíže.

Až potud je to tedy typické „přepadení po holandsku“. Ale celá věc může probíhat i jinak, jak dosvědčuje případ jednoho starého pána, Čecha, který se dosud nedokázal vymanit ze starých českých zvyků. Také on byl ve svém bytě přepaden a všechno probíhalo stejně jako v předchozím případě až potud, že si vzpomněl na všechna ta šuplata a kde v nich co má, a tak nebylo nutno ho upoutat na židli atd., atd. „Podezřelý“ si tedy snadno vybral co chtěl a měl se k odchodu. – Ale v tom okamžiku se ve „starém pánu“ cosi vzbouřilo. Cosi, co si přivezl před mnoho lety ze své staré vlasti. Nazveme to „slovanská krev“: Přece nemůžeš takového lumpa nechat upláchnout!

Popadl nůž, který ležel na kuchyňské lince a mrštil jím po odcházejícím lupiči. Naštěstí se netrefil. Ale lupič se vylekal, zakopl o práh, upadl a přivodil si ošklivou zlomeninu ruky. Starý pán se teď taky vyděsil a chtěl zavolat sanitku. Lupič to odmítl, že prý si pomůže sám.

Výsledek: Neodborně ošetřená zlomenina ruky a tím na doživotí neschopnost pracovat (=nadále loupit). Starý pán byl odsouzen za pokus o zabití a musí vyplácet „podezřelému“ značný obnos ročně.

Ale abych to zkrátil: Starý pán mezitím zemřel a jeho dědici si moc rozmyšlejí, mají-li převzít dědictví se všemi závazky.

A tak, milý kamaráde, jsem ti snad poskytl první lekci na námět, jak může vypadat přepad a to nejen „po holandsku“.

SERVÁC

Z A D N Í S T R A N A

DŘEVO, SÁDRA A PACHY

(Vladimíru Preclíkovi)

Kdysi mi říkal náš největší dřevosochař Vladimír Preclík, že jako řezbářský učeň nemohl cítit dřevný prach, který se pak stal jeho osudem, jeho trvalým průvodcem, jeho přítelem. Mně se vedlo podobně, jako kluk jsem nemohl cítit pach éteru, který mne později provázel po celý život v mém povolání. Vzniklo to asi tím, že v útlém věku jsem každé prázdniny zavítal, či lépe byl zavítán, do nemocnice, většinou hořické (v Podkrkonoší), kde mi spravovali nějaký nezbedný úraz, něco šili, tu kůži, tu šlachy, tu nerv.

Nemocnice jsem se ale nebál, jen ten pach éteru mi vadil. Myslím, že ty časté návštěvy nemocnice přispěly k mému pozdějšímu rozhodnutí jít na medicínu, a tam pak směrem chirurgie, kterou jsem měl na sobě tak trochu odkoukanou. Až na ten pach éteru. Většina nemocničních oddělení má své charakteristické pachy, tak kožárna je cítit antiseptickými roztoky, na rentgenu se domnívám cítit ozón, z porodnice vane vlhké teplo, urologie páchne po svém, na chirurgii převládá dosud éter a na ortopedii je ve vzduchu protivný sádrový prach.

Je také našim osudem, že my páchneme celý život špitálem, a to tělem, duší i oděvem. V nabitém trolejbusu se od nás lidé snaží odvracet, až nějaký klouček, v tichém souhlasu okolních, provolá hodně hlasitě, že "tady někdo strašně smrdí špitálem". Týž klouček za chvíli ukáže na mne prstem a prohodí objektivně a hodně nahlas "mami, to je tenhle pán!"

Za ty desítky chirurgické práce se mi stal ten pach éteru denní samozřejmostí a vzpomínám, když jsem se vracel po dvou letech působení na Onkologickém ústavu zpět na chirurgii (tentokrát vinohradskou), jak mne vítal ten pach éteru jako opilce putyka.

Co někomu voní, jinému páchne, a naopak. Asfaltují-li někde ulici, vždy postojím a s požitkem vnímám vůni horkého asfaltu. Když se mi podaří si svou dílnu nasytit vůní barev, ředidel a dřevných pilin, většina návštěvníků rychle odchází s poznámkou, abych si ten smrad vyvětral. Ti zvláště urputní k tomu ještě provokativně kýchnou. V Africe jsem kupoval na pile za babku dřevo do krbu, krásné, červené cedrové dřevo, které se dříve (nebo dosud?) používalo na tužky. Bylo to odpadové dřevo, ale pochopitelně jsem jím topil vzácně, a z větších kusů jsem vyřezával různé masky nebo sošky místních būžků. Při práci jsem nostalgicky vdechoval vůni ořezávátka ve vzpomínce na školu. A co třeba takhle vůně čerstvého chleba, petroleje, prostěradla sušeného na trávě, jasmínu, nebo blatouchů či bledulí?

V Kenyi je vesnička jménem Wamuniu, celá vesnice voní dřevem, návěs je pokrytá dřevnými třískami a odřezky tak jako sněhem nebo spadányými květy jackarand, neb všichni obyvatelé všeho věku i pohlaví vyřezávají figurky zvířat pro turistický ruch, podobně jako ve švédské Dalarně vyřezávají toporné koníčky všech velikostí a za stejným účelem.

Pan Preclík nejenže s dřevem pracuje, on mu též rozumí a věnoval mu celou hezky psanou Dřevěnou knížku (Melantrich 1988), kde se ze své lásky poutavě vyznal. Já sám jsem kdysi maloval na staré, již vypracované dřevo a využíval všechny jeho vrásky, suky a praskliny, abych mu ponechal, nebo dokonce zdůraznil, jeho nenapodobitelnou krásu struktury. Dřevo jsem si vozil většinou z Itálie, sluncem vyprahlé okenice, postranice vyřazených selských vozů a vše možné. To už jsem byl v Holandsku a lidé se o mé zálibě dověděli a asi se místním tamtámem rozneslo, že "ten bláznivej doktor" sbírá staré dřevo. A lidé mi začali staré dřevo nosit. Vyřazené dveře skříní, části postelí, i židle, vše původně leštěné a pro mé účely nepotřebné, jen sem tam nějaký vhodný kousek. Abych takový nepropásl, přijímal jsem vše, a záhy nepotřebný brak vytlačil auto z garáže.

Kdybyste se mne ptali, proč mám dřevo tak rád, snad bych se musel nad odpovědí zamyslet. Snad proto, že dřevo s námi žije, a kdybychom žili tisíc let, žilo by s námi, jak svědčí několik set let staré dřevěné skanseny ve Skandinavii. Beton s námi nežije, beton s námi chátrá, a někdy nás i předběhne.

A nyní k té sádře. Týž Vladimír Preclík v některé ze svých půvabných knížek napsal, že "sádra je odporný materiál štukatérů, sochařů, domovnic a lékařů". Souhlasím s ním, pokud se tkne štukatérů, jimž je též materiálem nenahraditelným, souhlasím i s těmi sochaři, snad pouze vycpané zvíře je mrtvější než sádrový odlitek i dobré sochy. Nevím přesně, k čemu používá sádru domovnice, ale my ji asi používáme ze všech citovaných nejvíce. Tu sádru.

Většina lidí si pod slovem sádra představí pytlík s bílým práškem, který se kupuje v drogerii a jímž lze zamazat různé spáry a škvíry ve zdi nebo i jinde. Angličané si představují sádru pod prapodivným a dlouhým jménem "plaster of Paris" (což si ovšem Američané zkracují na POP), a lidé, kteří sádru používají často jí říkají prostě "gips". V Holandsku se chodí pro gips do květinářství, neb je to název rostliny, nejčastěji používané jako doplněk každé lepší kytice.

Napadlo mne tedy, že si snad i ta naše sádra, které také říkáme gips, zaslouží trochu pozornosti a obrany proti jejím škůdcům. V dalším tedy pod slovem gips nebo sádra je nutno rozumět sádrový obvaz a já se budu snažit, aby to nevyznělo jako rychlokurs pro dobrovolné zdravotníky.

Se sádrrou bývá málokterý její nositel spokojen, především s jejím rozsahem. "Mám to zlomené v zápěstí a dali mi to do gipsu až k lokti", nebo "mám něco s kotníkem, a dali mi sádru až pod koleno", tak nějak podobně zní nejčastěji poznámky, ne-li stížnosti. Budiž zde globálně vysvětleno, že *sádra od prstů k lokti, respektive od prstů pod koleno, je nejkratší možná sádra, říkáme jí "malá", nebo "nízká"*. Může být delší nebo vyšší, je-li potřeba, ale nemůže být kratší. Vysvětlovat proč by hraničilo s oním kurzem pro zdravotníky, nezbyvá než uvěřit.

Přestože se sádra přikládá, doplňuje, opravuje nebo snímá na každém pracovišti v desítkách denně, nezůstává bez problémů a skrytých záludností, takže práce s ní se nesmí utopit v rutíně. Náznorný příklad: Podaří se třeba ideálně srovnat úlomky nepěkné zlomeniny v lýtku a být vrcholně spokojen s kontrolním rentgenovým snímkem v pečlivě přiložené sádře vysoko nad koleno. Jenže za pár dnů hlásí nemocný, že sádra tlačí a nejistě naznačuje, kde asi. Sádra ovšem nesmí tláčit, ale také není vlněnou punčochou v pohodlné bačkoře. Co teď? Správné rozhodnutí je někdy kamenem mudrců. Sejmout sádru, přesvědčit se, zda někde tlačila a přiložit novou, při čemž pravděpodobně dojde k nepříznivé změně v postavení úlomků, nebo vyčkat pár dnů, zda tlak vymizí? Babo rad', ale rad' dobře!

Je někdy zajímavé, až neuvěřitelné, jak někteří lidé se sádrrou zacházejí. Většinou sádrový obvaz na obou jeho koncích pracně uštípují, aby získali větší možnost pohybu, tedy právě to, čemu jsme se sádrrou snažili zabránit. Jiní naopak sádrrou opatrují, zvláště jsou-li na ní podpisy, nebo někdy i vtipné vícebarevné malůvky. Jde-li o dolní končetinu, nechávají si na sádrrou ušít různé povlaky, nikoli nepodobné pouzdrům na tenisovou raketu, housle nebo jezevčíka. Jsou výtečníci, kteří zničí sádru během týdne, a pár přeborníků to dokáže i v kratší době. Dokonce jsem znal i takové vytrvalce, nad jejichž sádrovým obvazem slunce nezapadlo a dostavovali se k jeho opravě nebo obnově každý den, včetně víkendu.

Pokud je sádra opatřena gumovým protiskluzným podpatkem, říká se jí "chodící", neb je dovoleno na ni po určitém čase našlapovat. Což si někteří vykládají tak, že je s ní ještě týž den dovoleno hrát fotbal, a to dokonce tvrdě, tedy uspokojivě. Pro jiné je to název ne vždy oprávněný, protože někteří pacienti se nikdy ani s nízkou (tedy pod koleno) sádrrou chodit nenaučí, ani s pomocí dvou berlí. Naopak jiní, se dvěma sádrami doslova běhají, a bez holí. Ty máme raději, i přes jejich počáteční neukázněnost, lépe se hojí.

Avšak dost bylo sádry.

LADISLAV MALINSKÝ

Z A D N Í S T R A N A